

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

III. Argumenta contra fidei necessitatem proponuntur, & dissoluuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](#)

vel aliunde pioneniens circa honestatem virtutis, vel turpidiem vitij, frustra & inutiliter quæteretur an possit ante fidem dari opus bonum in infidelibus, hoc enim est quætere, an sine cognitione boni, & honesti possit aliquis habere voluntatem honestam, quod est omnino impossibile. Si ergo quocies homo cognoscit honestum, habet actum fidei supernaturalem, non potest quantum sine fide detur opus honestum: non ergo intelligent Patres, & Doctores nomine fidei, nisi actum illum, quo credimus propter reuelationem Dei quando dicunt, omne opus meritorum debere procedere ex fide. Confirmatur secundum, quia fides de qua Patres & Concilia loquuntur, debet esse libera, & voluntaria, ut supra ex eorum verbis vidimus: illa autem cognitione etiam supernaturalis ex argumentis Philosophicis habita non est libera, sed necessaria, & evidens ergo illa non est fides, de qua dicunt esse principium & fontem totius meriti, & operis virilis ad salutem. Restat nunc solvere argumenta, quæ contra hanc communem doctrinam opponi possunt.

SECTIO III.

Argumenta contra fidei necessitatem propounderunt, & dissoluuntur.

23 *Solumentur argumenta, quibus probatur posse dari meritorum aliquid ad salutem remotum, vel proximum ante fidem; postea vero proponemus ea argumenta, quibus probatur, sufficiere fides illa lata, nempe cognitione supernaturalis non fundata in testimonio, & reuelatione Dei. Primo ergo contra necessitatem fidei ad omne meritorum opponi solet, quia ante assentum fidei præcedit voluntas credendi, quæ quidem est meritoria, imo ipsa est ratio, cur actus fidei sit meritorius, nam tota libertas fidei præcedit in illa voluntate credendi, ac per consequens tota ratio meriti: iam ergo datur aliquid meritorum, quod non procedat ex fide; sed præcedat fidem, Rcspondetur facile, apud Patres voluntatem credendi cum ipsam fidei computari; fides enim completè sumpta includit assentum intellectus, & imperium voluntatis, sine qua fides non esset meritoria, atque adeò cum dicitur, omnia bona merita procedere ex fide, intelligitur semper excepta ipsa fides, & voluntas credendi, quæ non potest procedere à se ipsa.*

24 *Obiitudo 2.* Sed contra obiectum potest secundo de eo, qui antequam convertatur ad fidem, orat Deum, & petit ab eo lumen, & donum fidei: quæ quidem oratio non videtur inutilis: alioquin frustra ei modi hominibus consuleremus, quod orant. Et tamen illa oratio non procedit ex fide; ergo aliqui actus, qui non procedunt ex fide possunt esse meritorij faltem de congruo in ordine ad salutem. Responderi potest eodem fere modo, nimis, orationem, quæ aliquis serio, & ardenter petit fidem cum vero desiderio credendi Deo super omnia, iam pertinere aliquo modo ad ipsam fidem, & in ratione doni computari cum dono fidei. Hoc enim modo loquitur Gregorius Magnus homil. 9. in Ezechielē colum. 2. dicens: *Opera sine fide non admittare, nisi fortasse proficienda fiant; sicut Cornelius inquit, ante pro bonis operibus meruit audiiri, quam fidelis existat.*

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuinæ.

steret. Qua ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab Angelō dicitur, orationes tue & elemosyna tua ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & mox pro eadem ascensione precipitūr, ut ad Simosem mittat qui & venientē prædicare debeat; constat, quia hoc petiit, unde meruit exaudiri. Hac Gregorius, cuius sententia circa fidem Cornelij, licet fortissime verior non sit; id tamen quod supponit, verum est, scilicet opera facta ante fidem non prodeſſe nisi quando sunt pro impetranda fide, nam tunc iam videtur pertinere ad ipsam fidem, & integrare, seu inchoare deum fidei. Ratio autem cetera potest quia iam tunc oriuntur aliquo modo ex ipso lumine fidei, si enim nullo modo illuminaret ipsa fides, nunquam homo vere desideraret credere Deo super omnia, nec adeò serio, & ex animo quereret doctrinam diuinam. Non ergo mirum, quod Deus concurrat iam tunc auxilio supernaturali ad illam voluntatem, quæ non procedit merè ex lumine rationis naturalis, sed ex lumine fidei subobscuro, & quasi ab aurora fidei, & eius crepusculo, ut querat id ē lumen clarissimum, & ore pro illo obtinendo. Quæ ratio à fortiori locum habet in voluntate ipsa credendi, quæ licet non procedat ex assentu fidei, nec ex reuelatione iam credita, oritur tamen ex reuelatione Dei sufficienter proposita; quare non mirum, quod ea voluntas non sit naturalis, quia iam secundum affectum extrahit hominem à schola nature, constitutus illum in schola diuina, in qua ipse Deus vult esse magister, & formare characteres aureos, & supernaturales, quibus eius doctrina scribatur in nostra mente. Quæ doctrina videretur esse S. Thomas infra quest. 83. art. 16. in corpore, quatenus in viuenterum docet, quod Deus exaudiat orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem, quæ pīe & perseveranter petit necessaria ad propriam salutem. Per illa autem verba, ex bono naturæ desiderio procedentem, non intelligit, quod procedat ex solis viribus naturæ, subiungit enim debet esse orationem pīe factam, & quidam ad omne opus pīum requiritur gratia, & eius auxilium: sed intelligit, quod non procedat à peccatore, ut peccator est. Distinguunt enim ibi S. Thomas in peccatoris duo, nempe naturam, quam diligit Deus, & culpam, quam odit: & dicit, orationem, quæ procedit à peccatore formaliter in quantum peccator est, non exaudiari à Deo; illam vero, quæ procedit à natura peccatoris bona exaudiari, non tamen dicit procedere à natura non adiuta viribus gratia. Eandem doctrinam magis expresse explicat Granado in 1. 2. controver. 81. de gratia tract. 6. diff. 1. sect. 5. num. 39. ubi dicit, quocies homo infidelis orat pro obtinendo lumine fidei etiam in confuso cognitus, præcedere illustrationes supernaturales, ut dixerat n. 37. & orationem illam exaudiari à Deo.

25 *Obiectio 3.* *Referuntur quedam exempla corrum, qui absque vera fide operibus impetrarunt de congruo suum salutem, vel donum fidei.* Ceterum, quod procedit ex assentu fidei, vel donum fidei, vel aliquid aliud ad salutem pertinens. Alioquin enim frustra Daniel cap. 4. consoluisse Nabuchodonosori Regi infidelis, ut elemosynis peccata sua redimeret, & impudentem Dei iram auferret, si illæ elemosynæ ante fidem factæ nihil possent mereri, vel impetrare. Legimus etiam in Martyrologio Romano die 30. Junij de S. Basiliide, qui cum adhuc esset infidelis, & B. Potamianum Virgininem, quam ad martyrium cum aliis factis suis

A a 2 duce

ducebat, à quorundam peruersorum hominum perulantia defendisset, post triduum ab eadem Potamiæna iam gloriola mirabiliter ad fidem conuersus est, & ad martyrij etiam coronam confortatus in premium religiosi obsequij, quod ei præstiterat. Item apud Card. Baronum tom. 7, anno Christi 537. legitur ex Sophronio de quadam Virgine nondum Christiana, qua homini volenti suspedio se interimere, vt creditorum importunitatem fugeret, sua bona omnia dedit quibus debita extingueret, & pro opere hoc misericordia meruit post vitam luxuriosè actam, in extremo mortis articulo spiritu compunctionis, & baptismi gratia mirabiliter donata. Denique, nisi opera ante fidem facta vim aliquam impetrandi haberet, frustra consulimus hereticis, & paganis Deum agnoscensibus, vt à Deo fidei, & veritatis lumen petant, illæ enim orationes nihil impetrarent. Fatendum ergo est, opera omnia bona, tñfati à fide non procedant, habere vim aliquam ad impetrandum saltem de congruo donum fidei, & auxilia supernaturalia.

26
Responde-
tur ad alla-
ta exempla.

Ad hæc tamen exempla responderi potest; & quidem ad aliqua ex illis dici posset, vel opera illa non processisse ab infidelibus, vel certè non meruisse premium supernaturale etiam de congruo: nam in primis eleemosynæ, quas Daniel consuluit Regi Nabuchodonosor, vt peccata redimet, non videbant ordinari, nisi ad aduentandam pñnam temporalem iam imminentem, cuius auersio non esset premium supernaturale, vt constat, vel si velis, ex intentione Danielis fuisse crïa ordinatas, vt Rex placaret Deum in ordine ad supplicium æternum: tunc dicendum erit, Danieli implicitè consuluisse etiam Regi fidem in Deum; nam co ipso, quod vell, t placare Deum offensum, supponeretur quod cognoscet, & credebat esse Deum, quem placare volebat. Quomodo autem orationes ab heretico, vel pagano factæ pro impetranda fide, possint esse supernaturales, & ideo utiliter eis consuluntur, diximus pau- lò ante ex Gregorio & aliis.

27
Ad illud vero de fœmina illa, quæ meruit in articulo mortis gratiam Baptismi propter hominem multò ante liberatum à voluntario suspen- dio, negari posset illam Virginem fuisse tunc infidelem; aliud enim est, nondum esse baptizatam, aliud vero esse infidelem; imo ex contextu narrationis videtur colligi, iam tunc temporis credidisse; nam ex desiderio, ne ille miser perderetur, dedit ei omnia sua, vt creditoribus satisfacret, & non moreretur: postea vero in ægitudine non dicitur illuminata ad fidem, sed spiritu compunctionis motam desiderasse baptismum. Nec obstat quod dicatur nondum christiana quando eleemosynam dedit, quia hoc solum significat nondum fuisse baptizatam, qui modus loquendi valde visiratus est apud antiquos Partes, vt constat ex Augustino lib. 9. confessionum cap. 3. difficultius est illud, quod de S. Basiliode obiciemus, cui ob honestum officium erga Potamiæna Virginem præstitum, datum fuit donum fidei & gratia etiam martyrij. Quare ac hos, & alios similes casus, qui facile poterunt inueniri, Responderi potest, Basiliode per illud opus in infidelitate factum, nihil saltem supernaturale apud Deum meruisse etiam de congruo; Deum tamen dedidisse illi gratiam fidei non ut premium sui operis, sed ut præmiaret in eo præclara merita Potamiæna, quæ pro eo intercesserat, & quam sibi Basiliode

olle obsequio aliquo modo devinxerat. Sic enim tñquis homo sanctus ora saepè Deum pro aliquo ico, vel confanguineo; Deus autem concedens quod petitur, non præmit amicitiam vel consanguinitatem illius, sed præmit hominem fætum in suo amico, vel confanguineo.

Dices, sicut Basiliode per opus illud naturale portuit à Potamiæna mereri de congruo eius intercessionem pro obtinenda gracia supernaturale cur eodem opere bono naturali non posuit etiam immediatè apud Deum, qui liberalior est, mereri de congruo auxilium supernaturale; Respondeo disserim magnum esse inter Deum, & homines nam homines, vt retribuant pro beneficio accepto, non debent supponere proportionem inter id, quod dant, & id quod accepunt. Deus autem si retribuit, debet inuenire illam proportionem. Ratio autem est, quia homines retribuunt aliquid ex gratitudine, gratitudo autem non attendit ad æqualitatem, vel proportionem inter beneficium, & retributionem: immo quantum minor est propositio, eo maior est gratitudo, quia gratitudo habet reddere aliquid indebitum & laperas omne debitum, vt probat egregius S. Thos. 2. quest. 106. art. 6. in corpore; quare quod magis superat debitum, maiore est gratitudo; ad hoc enim tendit gratus, vt vincat liberalitatem beneficioris per aliam maiorem liberalitatem. Deus autem non est capax gratitudinis, quippe que in suo conceptu formaliter dicit imperfectionem, vt agnosce meritis nostris probat ex professo P. Suarez lib. 12. de gratia cap. 3. o. num. 12. & sequentibus; si ergo retribuit, oportet quod retribuat tangam remunerans & præmians. Præmium vero debet supponere aliquam æqualitatem vel saltem proportionem in opere, quod præmitur. Hinc est, illud opus naturale, licet non potuerit nec apud Deum etiam de congruo præmium supernaturale propter improportionem, quam habebat cum eo prædicto posuisse tamen obincere à virgini illa ex gratitudine auxilium ad donum fidei supernaturale consueendum.

Nec aduersatur huic doctrina id, quod dicitur disp. 24. de Sacramento Pénit. scilicet 4. num. 64. in fine, & numero 68. nempe Deum ex gratitudine posse plus dare martyri reuera occiso, quam illi, qui occidi voluit; aut ei, qui plures peccatores conuerterit, quam ei, qui conuente solùm voluit, & desideravit, vbi supponit, in Deo etiam habere posse locutum actum gratitudinis. Respondeo enim, gratitudinem duos habere aduersos. Primus est, quo qui beneficium accepit, vult benefactori retribuere, vt detitum illud extinguat quod mortuum extingendi debet honestum est. Secundus actus est, qui, qui beneficium accepit, vult benefactori aliquid retribuere, non solum vt extinguat debitum, sed etiam, vt benefactoris liberalitatem maiori liberalitate vincat. Hunc secundum actum dicimus repugnare in Deo propter imperfectionem, quam inveniuit: nam licet homo posset hunc actum exercere, quia potuerit liberalitatem aliius expiri, à quo liberaliter aliquid accepit, quam liberaliter vult posse maiori liberalitate superare: Deus tamen non potest alterius in se liberalitatem velle maiori liberalitate superare: quia nemo potuit prior erga Deum esse liberalis: quis enim prior ei debet? aut quis aliquid Deo redidit quod non deficit in immensum minus, quam quod ab ipso Deo prius accepit? Hunc ergo gratitudinis actum,

Deus

Deus habere non potest: potuit autem eum habere virgo Potamiana, quæ prior, à Basilide beneficio affecta fuit, atque ideo potuit ex hoc gratitudinis motu impetrare suo benefactori longè maiora dona, & quæ sine proportione beneficium acceptum superarent, vt benefactoris liberalitatem maiori longi liberalitate superarent. Ad hoc enim gratitudinis genus non requiritur proportio inter datum, & acceptum: inquit quod minor est proportio, & quod maior est in retributione excellus, eo maior est gratitudo. Secus dicendum de primo acto, cuius motuum est extinguere debitum illud qualcunque, de quo actu loquuti sumus in dicto loco de Panitia, qui actus nullam inuoluit imperfectionem, & potest esse in Deo, qui eo modo, quo gloriam extinxerat a ministro Euangelico accipit, & sanguinem, ac vitam à martyre, debet ei aliquam retributionem, quod debitum potest ex gratitudine velle extinguere. Ad hoc autem requiritur, licet non omnimoda æqualitas, aliqua tamen proportionio inter datum & acceptum: sicut enim non potest censeri donatio remuneratoria, in qua id, quod accepisti, nullam habebat proportionem cum eo, quod reddis, sed erit donatio merè liberalis, ut dicunt Iuristi: ita gratitudo non habet pro motu remuneracionem, & extinctionem debiti, si id, quod acceptum fuit, non habeat proportionem cum eo, quod redditur. Si ergo actus, qui non procedunt à fide, sunt naturales, & actus naturales non habent proportionem cum præmio supernaturali, consequens est, vt Deus non possit ex gratitudine dare donum fidei vel aliquid supernaturale intuitu operum naturalium praecedentium.

30
Dicitur 4. Instabat tamen quartus, quia licet opera bona naturalia non habeant æqualitatem cum præmio supernaturali, atque ideo non mereantur illud de condigno, adhuc videntur habere aliquam proportionem congruitatis. Quis enim credat, opus honestum naturale egregium, quale esset, omnia sua indigentia largiri, non habere aliquid congruitatem, vt hic homo vocaretur ad fidem, vel pœnitentiam? Respondetur, suppositis principiis reuelatis, ex quibus colligi videntur, naturalia non habere vires ad merendam, vel impetrandam gratiam, reddi posse aliquam rationem à priori huius impropotionis, supponendo non quodlibet opus habere proportionem etiam congruitatis cum quilibet præmio; nam licet congruitatis non sit condignitas, nec æqualitas, est tamen aliquis valor, ratione cuius præmians censematur prudenter moueri ab eo opere ad dandum tantum præmium intuitu illius. Quis enim dicat saltationem Puellæ habuisse congruitatem ad merendam apud Herodem de congruo dimidium Regni? Congruitas ergo etiam ponderat genus operis, & circumstantias personæ, vt in eo genere etiam supra æqualitatem præmialibet, quin non mouetur prudenter præmians, vt intuitu illius operis reddatur tale præmium. Hoc supposito, dicendum viderit, quodlibet opus naturale non habere proportionem cum præmio supernaturali, quia sicut operatio bruti, si esset præmialis, non exigeret, nisi bonum proportionatum brutu, & opus puerile solum exigere præmium proportionatum pueri; ita opus hominis naturalis solum habet proportionem cum bono, quod conuenit homini in statu naturali; & sicut non habet proportionem cum præmio

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

Angelico, multò minus cum præmio ordinis diuinii. Ridiculum esset, si Rex famulū vitem hospitii, quia euram habuit canis, vel equi in duerlorio, adoptaret in filium, & heredem Regni; minorem autem habet proportionem obsequium naturale vilissimæ creaturæ, vt adoptetur in filiam Dei, & eleetur ad Regnum cœlestis, & hereditatem diuinam.

Dices, licet opera naturalia non possint mere-
ri gratiam vel præmium aliquod supernaturale
propter impropotionem, poterunt tamen illud
impetrare: nam qui orat, & impetrat, non pro-
ponit merita, quibus retributio, aut remuneratio
reddenda sit, sed exponit suam indigentiam, &
implorat liberalitatem, & gratiā illius, quem
orat: ergo actus naturales etiam sine propor-
tione cum præmio supernaturali possent deseruire
ad impetrandum de congruo donum fidei, vel ali-
quid supernaturale. Respondeo, impetrationem
esse duplē, prima est, quando concedens id,
quod pertinet, non mouetur à petitione ipsa, sed
ab indigentia postulantis, quæ per petitionem
manifestatur, & hæc non est propria impetratio,
quia preces non sunt titulus, vel motiuum, cuius
intuitu res obtinetur: & talis plenaria est im-
petratio pauperis petentis elemosynam à diuite,
qui ad dandum non mouetur à precibus, sed ab
indigentia proximi sibi manifestata; hoc autem
modo oratio naturalis non diceretur impetrare à
Deo aliquid supernaturale, quia si Deus mouetur
solum ab indigentia petentis, hanc indigentiam
perfecti: sicut intuitus Deus independenter à tali
oratione, nec per orationem eam cognoscit, cum
illud esset medium ex se fallibile. Secunda impe-
tratio est, quando preces ipsa sunt mortuum, &
titulus ad concedendum, vt Rex ille Euangelicus
concessit remissionem debiti seruo petenti, & ipse
testatus est dicens: *Omne debitum dinishisti, quo-
niam rogasti me;* & hoc impetrationis genus non
erat aliquo merito; vnde Augustinus impetra-
tionem & meritum pro eodem accipit, vt constat
ex epistola 105. Vbi dicit, non solum remissionem
peccatorū esse gratiam concedendam à Pelagio, quia
hic inquit, *non est omnino sine merito,* & quonodo
quidem fides illam impetrat. Et ideo contra Mal-
silenses definitum sapienter est gratiam non dari pe-
tentibus, pulsantibus, &c, quia gratia debet esse
sine ullis meritis. Ratio autem à priori est, quia
quoties oratio ipsa mouet, & non sola indigentia
petentis, ideo mouet, quia omnis oratio continet
aliquem cultum, & obsequium erga illum, qui
oratur, cui orans se submittit, & cuius dignita-
tem, & potentiam agnoscit, & ideo ratio numeratur
inter actus religiosi erga Deum, quia per
illam verè colimus Deum. Si ergo oratio ipsa mouet,
debet mouere propter bonitatem, quam ha-
ber, & non solum, quia proponit necessitatem pe-
tentis: alioquin etiam illi oratio ipsa esset non so-
lum naturalis, sed etiam actus indifferens, vel etia
malus, p. sicut æquum impetrare à Deo; cum æquum
proponeret necessitatem petentis. Quod ergo oratione
à Deo impetratur, ita impetratur, vt Deus
id concedat intuitu orationis, in qua bonitatem
inuenit, & meritum aliquod congruum ad talem
remuneracionem, & per consequens debet habere
proportionem aliquam cum re, quæ conceditur,
quam proportionem non habet oratio naturalis
cum donis supernaturalibus.

Dicunt aliqui, durum videri, & incredibile,
quod opera bona naturalia egregia, eo quod na-

31

*Prima, quan-
do concedens
monetur ab
indigentia po-
bus.*

*Secunda, quan-
do mouetur ab
petitione.*

32

A a 3 turalia

turalia sunt, nullam habeant congruitatem, ut Deus intuitu illorum moueri aliquando possit ad concedendum aliquid supernaturale. Potest enim Princeps absque imprudentia nota moueri ab obsequiis rusticis, quæ rusticus ei exhibet, etiam quatenus rusticus est, ut eum elever ad altiorem statum, & non solum præmiet donis, & dignitate, quæ maneat in suo rusticō statu. Cur ergo Deus hominem per vires naturæ laudabili-
ter operantem, & egregiè Deo seruientem non posset eorum obsequiorum intuitu moueri de congruo, ut cum ad altiorem statum supernatu-
ralem eleveret, & disponere ad gratiam adoptio-
nis? Quod confirmari posset, quia in statu etiam pura naturæ posset homo in his necessitatibus petere, & impetrare à Deo miracula, quæ cum
sint supra ordinem causarum naturalium viden-
tur proportionem non supponere in operibus, &
orationibus naturalibus. Respondeo, quoad hoc posse esse fortasse controvèrsum de nomine, &
ideo de hoc non esse multum cōcēdendum, dum constet de te ipsa. Si enim aliquis velit, opera
bona naturalia posse esse idea bona, & egregia
ut Deus non imprudenter opereretur eleuando ho-
minem ad statum supernaturalem in intuitu eorum
operum, non multum contendam de hoc: de fa-
cto tamen dicimus, Deum non moueri nisi ab
operibus, quæ procedunt ex fide, vel ipsam fidem
aliquo modo concernunt; quia voluit de facto,
fidem esse initium, & radicem totius meriti, ut
loca Conciliorum, & Patrum supra adducta sig-
nificant. Addo, ea opera naturalia etiam egregia
non appellari simpliciter merita congrua in ordi-
ne ad salutem: quia congruitas videret significare
virtutem aliquam, saltem incompletam, & insuf-
ficiēt ad aliquem effectum ponendum. Sicut
autem potentiā mērē obedientias ad effectus su-
pernaturales non appellatur simpliciter potentia,
& virtus, quia nullo modo etiam incompletè ex-
igit tales effectus: ita illa non appellatur simpliciter
congruitas, quia de se non ordinaretur ad
tales effectus impetrando. Quod autem subditur
de miraculis, quæ homo in natura pura posset pe-
tere, & impetrare de congruo, facilius admitti po-
test; quia donum, quod homini concederetur,
esset tandem aliquid naturale in sua entitate, &
solum supernaturale quoad modum, līcē inter-
cederet aliqua Dei actio supernaturalis in sua
substantia, id parvum referret: quia proportio, vel
improprio inter mixtum & p̄mūm debet at-
tendi secundum excellentiam solum doni, quod
datur: quod si in se non superaret ordinem natu-
ræ, non excederet etiam congruitatem meriti
naturalis. Secus verò dicendum, quando homini
datuſ ſtatus ſupernaturalis, & beatitudine ſuperna-
turalis, cum qua nullam habent proportionem
merita naturalia.

33
Obiectio 5.
Sed contra virgib⁹ adhuc (& sit quinta ob-
iectio) quia ex hoc sequitur, eum, qui naturaliter
potest evidenter Deum esse, non posse iustificari
quia iste non potest habere aſſenſum fidei, circa
obiectum evidenter ſcītum iuxta multorum opini-
onem; ergo dicendum est posse iustificari cum
notitia Dei abſtrahente à fide, vel ſcientia. Can.
12. de locis c.4. respondet, obiectum ſcītum esse
Deum, ut auctorem naturalē, obiectum verò
credidūm esse aliud, nempe Deum ut auctorem
supernaturalē; quam ſolutionem bene impugnat
Molina 1. part. quæſt. 1. art. 1. disp. 1. ex ver-
bis Pauli dicentis, accedentem ad Deum oportet

credere quid est; ubi hoc ipsum, quod est Deum
existere, quod est obiectum ſcītum, dicitur esse
concedendum. Melius ergo respōdetur iuxta doctrinam
traditam ſupra, polle vñque idem obiectum
evidenter ſcītum credi per fidem, etiam dum ſci-
tur. Quod si hoc negaueris, teneris dicere, illum
poſſe iustificari, quam primum non aduerterat ad
rationes, quibus demonstratur eſe Dei pro uno
enim iam poterit illud credere ex mortuo fidei.

Sexto obiectu, quia etiam Baptifmū dicitur
medium necessarium ad ſalutem, & tamen hoc
ſufficiēt explicatur de Baptifmo in re, vel in
voto; ergo hēc fides dicatur eodem modo ne-
cessaria, potest hoc intelligi de fide in re, vel in
voto. Respondeo negando conſequens. Ratio
diſcriminis ſumitur p̄fertim ex Ecclesiastica
traditione, quæ diuerſimod̄ intellexit neceſſitatem
Baptifmi, & fidei, ut aduerterit Valentia in praefati
puncto ſ. id autem, & Suarez in praefati dilig.
12. ſect. 2.n. 10. ubi adducit Beraardum epift. 77.
ponderantem, & colligentem hoc diſcretum ex
ipſis verbis Christi: Qui credidit, & baptizatus
ſaluu erit: qui vero non credidit, conden-
nabitur: in quibus aduerterit, clm p̄iū loquuntur
eſt de fide & Baptifmo, poitea tamen de fide
dixisse: qui non credidit condenmabitur quia
Baptifmū potest aliter ſuppleri, non vero fides,
qua non sufficit in voto. Denique colliguntur
ex natura etiam fidei, quia non requiriſt ad in-
ſtitiam ſolū ut cauſa ex diuina ordinatione, fed
ut cognitio, sine qua non proponitur ſufficiente
voluntati obiectum amandum; quare ipsa fides
non potuit ſufficiēt in aliquo alio conſiderari,
neque eam ſolū in voto exigit Paulus, ut fu-
pra vidimus.

Septimō obiectu Paulus ad Roman. 1. Non
enim auditores legis iuſtiſiſtū ſunt apud Deum, ſed ſunt
etores legis iuſtiſicabantur. Cum enim gentes, que
legem non habent, naturaliter ea, que legi ſunt,
faciunt, ipſi ſunt ſibi lex, &c. Vbi videat Apo-
lalus ad iuſtiſicationem ſolū exigere naturalē
cognitionem, qua lex impleatur, ſic enim videat
acciendi illa particula naturaliter. Respondeo
tamen, li naturaliter apud Paulum non excludat au-
xiliū gratia, & cognitionem fidei neceſſariam
ad implendam legem; ſed ſolū excludet cog-
nitionem legis ſcripta, quam gentes non habe-
bant ſicut Iudei, ita interpretatur Auguſtinus 1. a.
de spiritu, & littera c. 27.

Octauo obiectu, quia ſi cognitio fidei eſſet
medium neceſſariū ad iuſtiſicationem, ergo ille,
qui habet ignoranciam inuincibilē fidei, non ha-
bet medium ſalutis, quantumcumque legem na-
turalē obſeruer: ponamus enim hominem apud
barbaros nullam notitiam fidei habentem, quid
faciat, ut ſaluu fiat. Si dicas, illuminandum mi-
raculosē de rebus fidei à Deo, vel Angelo, ſi tu
men faciat, quod in ſe eſt circa inuincitam legi
naturalis. Contra, primò, quia iuxta Apo-
lolum nemo credit ſine p̄dicatione humana deinde
quid eſt, quod ad miracula recurramus in
mediis neceſſariis ad ſalutem, cum fine aunculo
potuisse huic prouideri conferendo illi iuſtiſiam
per cognitionem legis naturalis?

Respondeo, neminem eſſe adeo barbarum,
quem Deus non excusat, & illuminer ex gratia
per Christum in primis ad obſeruantiam legis
naturalē, quam ſi obſeruer per aliquod tempus,
ad prudentiam Dei spectat illuminare illum circa
fidei, vel per humanam p̄dicationem, vel
allo

alio modo, qui non esset miraculosus attenta legge communi Dei, qua decreuit illuminare sufficienter omnem hominem venientem in hunc mundum, & facient quod in se est per auxilia, quae tunc habet, non denegare gratiam illuminationis ad fidem, qua illuminatio sit actus supernaturalis dictans obligationem orandi, vel querendi doctrinam vere salutis; non ita ut opera illa naturalia sint merita congrua ad gratiam, sed solum impediunt obicem peccati, ut alibi dixi. Ceterum ut bene aduerterit noster Molina in Concord. quæst. 14 art. 3. disp. 9 ratus aut nullus ad fidem conuertitur, ad quem mediis hominibus prædicatione non peruenit, qui si sunt, ad quos nulla fidei notitia venerit, raro faciunt, quod in se est; ideo Deus rarissime per se, vel per Angelum necesse habet credenda proponere.

Peres, quale, vel quantum tempus est illud, quo Deus expectat obseruantiam legis à barbaro, ut cum illuminet circa res fidei? Potest enim contingere, quod vna hora obseruet, & non tamen uno anno, quid ergo requiritur, ut dicatur fæcile, quod in se est? Respondeo, hoc tempus non posse à nobis certo praefiniri. Possumus autem verisimiliter credere, hoc tempus non tam ex diuturnitate, quam ex occasionum occurrentia mensurandum esse: deinde censeo non expectare Deum, quod omnia præcepta naturalia occurrant: alioquin sicut nemo potest ea omnia sine fide implere, ut postea videbimus; sic nullus Deus relinqueret potestatem moralem faciendi, quod sufficeret ad salutem. Quare crediderim Deum tale tempus vniuersique designare, in quo etiam sine fide non solum physice, sed etiam moraliter posset occurrentia præcepta seruare; ita ut facient, quod in se est moraliter per auxilia, quae habet per Christum, Deus non deneget suam gratiam illuminationis ad fidem. Durè enim se generet Deus cum homine, cui suam salutem vndeque moraliter impossibilem reddidit. Ad hoc autem, quod sit moraliter possibile seruare legem illo tempore: fatis erit, si in eisdem circumstantiis inueniantur alii, licet pauci, qui eam obseruauerint: quod credo de facto ita semper contingere, neminemque damnari, cui non possit Deus obiicere alium, qui aequalibus viribus, & sub iudicio circumstantis fecerit, quod in se erat, & de facto consequutus fuerit gratiam iustificationis, vel illuminationis ad fidem.

Sed adhuc contra predicta potest esse noua obiectio, quia ad iustificationem solum necessario prærequisitur dilectio Dei; ad hanc autem sufficit cognitio Dei, ut summè boni, quæ cognitio lumine naturæ haberi potest, ergo ante vilam fidem notitiam poterit se homo disponere sufficienter ad iustificationem. Dicit aliquis non requiri dilectionem Dei vñquaque, sed dilectionem supernaturalem, ad quam necessario prærequisitur cognitio supernaturale. Sed contra, quia dilectio naturalis, & supernaturalis non differunt ex parte obiecti, ut diximus: vñquaque enim potest terminari ad Deum, ut creatorum, & benefactorum per dona naturalia: ergo etiam sine fide potest haberi dilectio supernaturalis sufficiens ad iustificationem.

Respondeo admittendo, dilectionem Dei super omnia, ut creatoris, & benefactoris, &c. sufficiere ad iustificationem: Ceterum ad hanc dilectionem supernaturalem habendam prærequisitur cognitio supernaturalis eiusdem ordinis,

qua iam deberet esse orta ex fide. Sed contra obiectio: quia voluntas pie affectionis prærequisita ad fidem est supernaturalis, ut diximus disp. 10. sect. 3, & tamen ad hanc voluntatem non oportet supponi cognitionem fidei, sed cognitionem supernaturalem prudentiae infusa, qua evidenter cognoscitur honestas credendi, qua honestas posset etiā cognosci naturali cognitione; ergo similiter ad dilectionem supernaturalem Dei ut creatoris potest supponi cognitione evidens supernaturalis, qua cognoscatur bonitas summa Dei, licet eadem omnino bonitas posset cognosci actu evidenti naturali: cur enim ad hanc summam Dei bonitatem non poterit terminari cognitione evidens supernaturalis, sicut ad credibilitatem mysteriorum, quæ naturaliter cognosci poterat, potest terminari cognitione evidens supernaturalis?

Vrgeri potest adhuc difficultas, quia non semper ad iustificationem prærequisitur actus dilectionis Dei: potest enim quis iustificari in Sacramento cum attritione, seu detestatione peccati orta ex cognitione turpitudinis ipsius peccati: quæ turpitudine peccati, futuri v.g. & honestas iustitiae, non est cur non cogolocantur independenter à fide sufficienter ad habendam detestationem supernaturalem futuri, sicut honestas credendi cognita evidenter, sufficit ad excitandum amorem supernaturalem credendi, & detestationem infidelitatis; præsertim cum dixerimus actus naturales, & supernaturales non differre penes obiecta diversa, ergo potest haberi attrito supernaturalis sufficiens ad iustificandum cum sacramento independenter à fide, ergo fides non est medium necessarium ad omnem iustificationem. Quod argumentum non solum procedit de secunda iustificatione, sed etiam de prima: potest enim quis ante baptismum solum commississe peccatum futuri: quare potest ex detestatione futri dolere per attritionem, & ignorare invincibiliter obligationem credendi, quam habebar, & baptizari. Cur hic non iustificabitur cum illa attritione supernaturali? aut cur non poterit habere illam detestationem supernaturalem futri independenter ab actu fidei, sicut potest habere detestationem infidelitatis, & voluntatem credendi sine aliquo actu præiuio fidei?

Confirmatur item, quia ponamus hominem, qui solum peccauerit peccato infidelitatis, & per prudentiam supernaturalem cognoscit honestatem credendi, & turpitudinem infidelitatis: & ex hac cognitione detestatur infidelitatem præteritam, & vult post medianam horam credere; non enim existimat se habere obligationem ad positionem credendum statim, sed censet, sufficere non discentire, & credere etiam post aliquam horam, interim autem cum hac detestatione, & propposito confitetur; cui non dicimus hunc hominem habuisse sufficientem attritionem cum Sacramento ad iustificationem: & tamen nondum habuit actum fidei, voluntas enim supernaturalis credendi, & detestationis infidelitatis sit ex vi cognitionis supernaturalis præcedens ad assensum fidei, ergo non est medium necessarium ad omnem iustificationem assensus.

Facto difficultate obiectio: præsentem in mea sententia concedente posse esse actum supernaturalem etiam respectu mortui honesti naturalis, quod reperitur in qualibet virtute. Adhuc tamen dicendum yderit fidem necessariam

A a 4 ad

39

40

41

ad omnem iustificationem, ut loquitiones Scripturæ vniuersales vniuersaliter omnino intelligamus; ad obiectiōē Respondeo, actum dilectionis supernaturalem presupponere necessariō cognitionem fidei; quia licet secula fide Deus cognoscatur vt bonus, & amabilis: non tamen sufficit tota ista cognitione Dei ex motu illo ita proposito, moraliter loquendo, ad excitandum amorem Dei super omnia; manet enim natura ex peccato adeo ad se ipsam conuersa, & ad bonum proprium; ut licet aliquam Dei notitiam debiliter possit habere, non tamen tamē, quæ efficaciter moueat ad diligendum illum super omnia: ideo dici solet naturam insinuare quidem amorem Dei, id est, aliqualiter ostendere eius amabilitatem, non tamen perficere, quod satis appetit, considerando quam parum tota Philosophia & eius sectatores, secula fide, in hoc amore excelluerint, & quomodo nullus eorum dixerit Deum super omnia, vt bene aduertit P. Vasquez tom. 2, in 1.2. disp. 195. num. 25.

26. in quo sensu dixi Augustinus ep. 107. nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse: quia scilicet cognitione Dei ex creaturis, & rationibus naturalibus adeo debilis est, ut licet ad aliquam Dei amorem exciterit; non tamē ad eum, quo aliquis Deum similiter, & omnibus suis commodis, & incommode præferat: ad quem gradum amoris excitandum, requiritur cognitione fidei, quæ melius, & efficacius ostendit Dei bonitatem, amabilitatem, & vincula, quibus nos ad suum amorem trahit, & allicit, ex qua cognitione faciliter elicetur cognitione Dei super omnia, quam nullus Philosophus creditur. Abusus: quod à posteriori optimè ostendit debitatem cognitionis naturalis ad excitandum illum amorem super omnia, & efficaciam nostra fidei.

42 Ex quo etiam responderi potest ad confirmationem obiectiōē extendendo doctrinam traditam: nam sicut cognitione naturalis bonitatis Dei non sufficit moraliter ad excitandum amorem illius honestatis super omnia: multo minus sufficiet moraliter loquendo cognitione bonitatis iustitiae, v.g. aut temperantiae ad amorem illius honestatis super omnia, nec vnuquam in aliquo Philosopho talis amor honestatis inuenitus fuit. Potest quidem de facto ista cognitione excitare amorem aliquem honestatis, & detestationis vitij, quales in Philosophis inueniuntur: non tamē super omnia. Cum ergo ad iustificationem etiam in Sacramento requiratur detestatione peccati, non vnuquam, sed super omnia, ut suppono ex materia de Pœnitentia: non satis erit illa, quæ ex cognitione alia haberi potest; sed oportebit nasci ex notitia fidei, quæ altior, & efficiatori modo proponit fœditatē peccati, & obligationem quam habemus illud super omnia vitandi. Fateor ergo, cognitionem honestatis credendi, quæ præcedit ad piam affectionem, non esse actum fidei: nego tamē illum cognitionem excitare sufficienter detestationē infidelitatis, vel amorem fidei super omnia, sed solum detestationem, & amorem ab solutum in gradu aliquo inferiori, qui non sufficiat ad veram attritionem, qualis requiratur ad iustificationem, ad quod sunt verba Gregorij homilia 9. super Ezechiel, parum à principio, vbi sic ait: *Nisi enim aliquid de eternitate in mente videverimus, nunquam in facie nostra paenitendo caderemus.* Quam-

uis autem Deus posset dare cognitionem supernaturalem euidentem adeo robustam, vrvincet illas difficultates; noluit tamen, quia de fato vult nostram salutem incipere à fide proper congruentias, quas adduximus; ad ipsam vero fidem oportuit præcedere iudicium euidentis supernaturale prudentiæ infusa, quia cum ad fidem non posset præcedere fides, debuit vinci difficultas credendi per aliquid iudicium euidentis supernaturale.

Dices licet natura humana ex peccato sit debilis, & omnis cognitione naturalis ex ratione humana deducta non possit naturaliter excutre illius amorem Dei, vel detestationem peccati super omnia: ceterum cognitione supernaturali (etiam secula fide) bonitatis Dei, vel fœditatē peccati qualis est cognitione, quæ antecedit piam affectionem credendi, cur non poterit excutre affectum super omnia? illa enim cognitione sicut est supra naturam, sic affert nouas vires ad robotandam naturam.

Respondeo, ex eo quod cognitione naturalis non sufficit, non sufficere etiam hanc supernaturalem ad excitandum affectum super omnia: quia licet in sua entitate sit supernaturalis, non tamē est cognitione obiecti, per aliquod lumen infusa, sicut erat scientia infusa Christi: fed cognitione ex eodem omnino motu, & eiusdem omnino obiecti, quod habet cognitione naturalis: a qua solum differt in sua entitate per ordinem ad diversum principium non tamē in modo tendenti ad obiectum, nec explicandi, aut repræsentandi illud magis, aut clarius, aut efficacius, quam cognitione naturalis, quia solum repræsentat obiectum quantum per discursum ex creaturis cognosci potest: quare illa repræsentatio non habet maiores vires ad persuadendum, quam cognitione naturalis, sicut litteræ aurea non magis persuadent, quam litteræ ex atramento, si eandem omnino venturæ, & eadem omnino motu contineant. Altior ergo cognitione requiritur ad detestationem peccati per omnia scilicet ex fide, quæ efficacius, & robustus suadet odibilitatem peccati super omnia.

Decimo obiectu potest, quod fides Christi enī exigatur sāpē vt necessaria ad salutem: & tamen haec necessitas explicari solet, vel de fide implicita, vel de necessitate solum ex precepto, ego licet fides vt sic exigatur vt necessaria, potest intelligi de fide implicita, vel solum ex precepto.

Respondeo negando consequentiam, quia fides Christi petitur inaequaliter, scilicet ante Christi aduentum solum implicita, & postea explicita, quare cum tunc iustificareur homo sine ea fide explicita, non est credibile, actum dilectionis non habere modo eandem vim ad iustificandum: at vero fides Dei à qualiter exigitur ad omnem statum, nec potest esse implicite in alio, & ex modo loquendi, & arguendi Pauli satis colligitur, ipsum agere de necessitate fidei actualis, non fidei virtualis, vel in voto.

Ex dictis autem inferitur obiectus, quomodo sit vera doctrina illa quam multi ex antiquis & modernis tradunt in materia de merito; scilicet, optima bona, & vt sint meritaria vitae æternæ, debet referri in Deum, & fieri proper Deum: de quo videlicet potest Suarez lib. 12. de gratia, cap. 10. Quæ vera doctrina difficilis videtur, nam tollerentur de rebus, medio multa merita, nempe omnes actus virtutum moralium, quæ non habent Deum pro objecto, sed proximum, vel aliquid aliud. Ceterum ex

ex dictis defendi potest in hoc sensu quod licet non requiratur imperium charitatis strictè sumpta; requiratur tamen aliqua ordinario in Deum, seu habere aliquo modo Deum ex parte obiecti motui. Hoc enim ad minus videntur exigere ad rationem menti PP. dum exigunt ad meritum, quod opera fiant propter Deum, & videtur colligi ex illis verbis Matth. 5. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercede habebitis?* & Matth. 10. *qui recipit Prophetam in nomine Propheta, mercedem Propheta accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet;* & Matth. 19. *Omnis, qui reliquerit domum, vel patrem aut matrem, aut sorores, &c. proper nomen meum & Matc. 9. qui dederit calicem aqua frigida in nomine meo.* & Luc. 9. *qui recipit unum ex his pusillis in nomine meo.* Hæc enim omnia videntur aliquid exigere supra meram substantiam operis, nempe quod fiat in nomine, seu cum memoria Dei, &c. Hæc autem relatio in Deum ex parte obiecti mortui habetur aliquo modo, quoties homo ex fide mouetur ad illud opus faciendum, iam enim mouetur ex reuelatione Dei, seu amplectitur illud obiectum, quia Deus dicit esse amplectendum atque adeo in actu exercito videtur obedire regulæ, seu consilio Dei: sicut, qui eligit viam, quam amicus ei suadet, & proponit eligendam, iam videtur referre illud opus ad amicum, & obiectum amico, & licet non faciat id, propter utilitatem, aut bonum amici, sed propter utilitatem ipsius operis, quam amicus approbat, iam videtur operari in nomine amici. Sic enim dixit Petrus ad Christum Luc. 5. *In verbo tuo Taxaborerè: hoc est, sequens consilium, vel præceptum tuum.* Sic etiam qui dat calicem aquæ propter diutum Christi, dat illum in nomine, seu in verbo Christi, id est fidem praefmando verbo Christi illud consilientis, & præcipientis: quare in actu exercito honorat Deum, approbando re ipsa, & sequendo eius consilia propter ipsius auctoritatem, quam, ut vidimus habet aliquo modo ex parte mortui.

Hæc autem relatio in Deum in nostra sententia necessaria est ad omne meritum non solum condignum, sed etiam congruum in ordine ad vitam æternam: omnia enim merita debent procedere ex fide ut probant testimonia Patrum adducta, qui videntur hoc ipsum sumptuose ex modo loquendi sacrae scripturæ: nam in hoc sensu Paulus dicit læpe, hominem non iustificari ex operibus, sed ex fide vbi non solum loquitur de prima iustificatione, sed de secunda. Nam de Abraham dicit ad Rom. 4. non fuisse iustificatum ex operibus, sed ex fide iuxta illud quod scriptum est *Credit abraham Deo, & reputavit eum illi ad iustificationem quod de secunda & non de prima iustificatione oportet intelligi ut notauit.* Suar. lib. 12. de gratia cap. 10. num. 17. distinguit autem Paulus fidem ab operibus, hoc est ab operibus, que non procedunt ex fide, hæc enim non profundit ad augendam, vel introducendam iustitiam supernaturalem, & ideo infert bene idem Paulus, *Abraham ex operibus iustificatus est habet gloriam, sed non apud Deum.* Hoc est, si per ea opera, que non procedunt ex fide, auxit suam iustitiam: posset gloriar in se, quia ea opera aliquando fiunt per vires naturales, ut notauit bene Bellarm. libro 2. de iustificatione cap. 19. §. Respondeo. Adduci etiam potest illud ex Iacobi epist. cap. 2. vbi ait, *Abraham ex operibus iustificationem esse offerenter filium suum Ifaac super altare.* Addit autem ea

opera debuisse procedere ex fide, ne contradiceret Paulo. *Vides (inquit) quoniam fides cooperatur operibus illis;* id est, fides erat radix illorum operum, alioquin opera non prodicent.

47

Dices hoc modo reddi inutilia multa opera bona, quia quotidie faciunt homines iusti nihil, cogitantes de motu fidei, sed attendentes v. g. ad misericordiam proximi, & ad honestatem elemosynæ; quod ramen durum videtur, & contra mentem fidelium. Respondeo negando sequelam, quia raro, vel numquam accidit, ut homo, qui semel concepit fidem christianam, & eam habet tanquam certissimam regulam suarum actionum, non attendat illam, quoties vult operari honestè, vel dishonestè. Hæc enim est natura intellectus, ut quando agitur de examinanda aliqua veritate, statim recurrit ad secundum regulam, ut viterit periculum falsitatis: & hæc etiam est natura voluntatis, ut quando inclinatur ad aliquod obiectum, consulat regulas certiores, ut certificetur de bonitate illius obiecti. Hinc est, difficultum esse, quod quando christiano occurrit occasio elemosynæ, vel alterius operis p. j., non statim consulat regulam fidei, quæ est prima, & potissima in lege christiana, ad iudicandum de honestate illius obiecti. Quod si aliquando raro ad eam regulam non attenderit, tunc merebitur solum premium naturale; id tamen ut dixi ratiōnissimum erit. Hoc autem non solum habet Iocum in homine iusto, sed etiam in peccatore fidelis, qui cum habeat fidem, iuxta quam possit regulate suos actus; de ipso pariter dicendum est, quando operatus honestè, celi est semper, aut ferè semper actus supernaturales circa materia omnium virtutum: quod quidem imm. Rito, negliguit. Salas 2. tom. iii. 2. stral. 1. 1. disp. 7. n. 6. exceptis actibus fidei, spei, & aeternitatis, quam non aetus est negare, quia per aeternitatem dilponit se ad gratiam cum Sacramento: sed certe eodem modo debet concedi de actibus aliarum virtutum, nam per elemosynas etiam, & per ieiunias, & alia pia opera dilponit se peccator, & meretur de congruo spiritum compunctionis, ut constat ex Scriptura, & Patribus: fatendum ergo etiam est, eos actus procedere ex auxilio gratia, & habere proportionem cum gratia, ad quam dilponit, atque adeo esse supernaturales, quod iuxta nostra principia facile declaratur, cum illi etiam actus in peccatore fidei procedant ex fide, ideo enim ieiunat, & dat elemosynam, &c. quia fides dicit, illa esse opera bona, & honesta; quare iam ex parte obiecti habet motuum diuinum, ut vivimus.

Hæc sunt, quæ olim circa hoc punctum nos solvaueram, nunc autem respondere oportet ad eas, quæ P. Ripalda in vitroque loco supra citato ad- dedit ad probandum, postea ante fidem strictam re- percipi de facto merita supernaturalia, imo & di- lata tempore cognitio fidei supernaturalis in testimonio positionem ultimam ad iustificationem ortam ex fide lata, quæ est cognitio evidens, non ex motu revelationis diuinæ, sed creaturarum, vel aliarum rationum, que lumine naturæ oc- currunt. Et in primis dicta disp. 20. sect. 2. 2. n. 11. 3. ne Dei.

& sequentibus arguit, quia nisi id concedatur, dif- fícile defenditur, quo modo Deus omnibus in- fidelibus proideat media sufficientia ad iustifi- cationem, & ad salutem. Quod enim dici solet si homo ille faciat, quod in se est, per actus na- turales, & obseruet legem naturalem, Deum illuminatum illum ad fidem, innumeris pa- ter

ter difficultatibus, v.g. An debeat prius obseruare totam legem, an par temi. Si vero totam; ergo dilige Deum super omnia acta naturali. Quid autem, si id faciat, in articulo mortis ultimo, quando iam non potest instru circa fidem? Ad hoc tamen iam responsum est, Deum scire, quantum temporis, & quanta legis obseruantia singularis expectatur, ut illuminari debeant ad fidem. Certum est, posse Deum sapere ante illud tempus illuminare. Certum etiam mihi est, non exigi integrum legis totius obseruantiam, nec dilectionem Dei super omnia; si quidem neque hanc contingere credo, nisi oratur ex fide propria. Addo nomine illuminationis ad fidem, quam Deus dat facienti, quod in se est, per actus naturales ortos tamen ex gratia per Christum, non intelligi a nobis revelationem, qua Deus per se immediate, vel Angelos instruat illum circa res fidei, neque enim opus est in communione prouidentiae recurrere ad haec media extraordinaria; sed intelligi illustrationes supernaturales, quibus homo cogitet de obligatione examinandi, & inquirendi salutis viam, ex qua cogitatione excitetur ad Deum orandum pro veritate inuenienda, vel ad eam serio quaendam? quod si faciat, Deus magis, & magis eum illuminabit; iam enim per illum bonam voluntatem coepit metri de con gruo, cum admittamus eam esse supernaturalem. Si autem iis omnibus illustrationibus corresp ondit, & suo debito satisfecerit, Deus res ita disponet, vt notitiam habeat aliquam verae religionis, vel modi, & loci, quo eam debet inquirere.

49 Nec video si res attente consideretur, quomodo ponend^o actus illos supernaturales, & dispositio- nem ultimam ad iustificationem ante fidem, facili- or redditur salus, & iustificatio eorum, qui fidem non habent. Nam in primis quod actus aliarum virtutum in ea sententia directe disponant, & ut merita congrua, quia supernaturales sunt, in no- stra vero sententia solum disponant indirecte re- mouendo prohibens, ut homo illuminetur circa fidem, parum referrit, cum merita congrua non habeant magis infallibiliter suum effectum, quam dispositions indirecta, vnde ex eo capite non plures peruenient ad salutem, vel ad iustifica- tionem propter merita illa supernaturalia, quam si fuissent actus naturales disponentes indirecta. Lo- quando vero de ultima dispositione ad iustificationem, que est dilectio Dei super omnia, vel actus contritionis perfecta, certe in ordine ad proxim parum, vel nihil addit facilitatis senten- tia illa. Dato enim, quod ille actus possit etiam sine fide stricta haberri supernaturales, & prout oportet ad salutem; vbi tandem reperiemus infideles, qui illos de facto habuerint? Pro quo aduerto, eos, qui cum Catholica ecclesia non credunt, di- uidi posse in plures classes. Nam in iis, aliqui sunt, qui licet non credant dogmata omnia Catholicae religionis, agnoscunt ramen Deum unum, & ve- rum, quales sunt Turcae, & omnes Mahometani, atque etiam Iudei: alij agnoscunt etiam Deum trinum, imo & Christum, ut plures haeretic qui- bus omnibus non redditur facilius salus, & iustifi- catio in illa sententia, quam in nostra. Nam vel excusantur a peccato infidelitatis, & credibilitatis circa nostram fidem, vel non excusantur. Si non excusat, in neutra sententia saluti pos- sunt; quandiu fidem Catholicam non amplectu- tur. Si vero excusat propter ignorantiam in-

56
Qui cum ca-
tholica Ec-
clesia non cre-
dant, dividit
possunt in plus
res classes.

uincibilem, in vtraque sententia saluari possunt. Nam errantes inuincibiliter circa aliquos articulos, & credentes alios, non sunt formaliter heretici, sed habent fidem supernaturalem, qua creditur veros articulos, atque adeo ex ea possunt procedere actus perfectae contritionis, quibus iustificantur, & saluentur. Quod idem dicendum est de Iudeis, si qui sint, qui inuincibiliter erent circa christianam religionem: possunt enim adhuc habere veram fidem supernaturalem circa Deum, & alios articulos, fundata in Scriptura facie, quia recipiunt, atque ideo ex ea fide possent habere contritionem, qua iustificantur, & saluentur, si fides explicita Christi non sit necessaria necessitate mediij, prout illa sententia admittit, de quo postea Denique Turce, & Mahometani, si quae essent, qui inuincibiliter erant errare circa Christum, & eius diuinitatem; non est, cur non possint vera fide supernaturali credere unum Deum remuneratorum supernaturalem: hoc enim ipsi non credunt propter argumenta ex creaturis naturalibus defumpta, sed dogma hoc ex traditione habent, quae traditio processit a vera ecclesia fideli, & ad ipsos vsque peruenit, licet olitores admixti sint in eorum secta: quare cum habeant quoad illud verum dogma sufficientia credibilitatis motiuia pro eorum capti, non apparet, cur circa illud non possint exercere veram fidem supernaturalem, si aliunde contra fidem non peccant, & con sequenter poterunt aliquando in actis contritionis perfectas ex tali fide prodire. Quod idem dicendum puto de Philosophis antiquis, si qui fuerint, qui verum Deum credidissent super omnia: neque enim ipsi ignorarunt fidem, qua apud alios erat de uno Deo deriuata, vel per scripturas, vel per traditionem parentum ad posteros. Quam fidem amplecti & ipsi portuerint, sicut & filii eam a parentibus suis tradiunt amplectantur. Notitia vero illa de uno Deo, quam ex rationatione Philosophica assequebantur, non quia fuit in ipsis adeo efficax, ut firmissimo alienum, & super omnia alienentur illi conclusioni. Vnde si aliqui eorum dolorem de peccatis super omnia, & veram contritionem conceperint, non fuit ex a sensu per discursum Philosophicam comparato, sed ex illo alio, quem de Deo ex fide vera pomerunt habere ve diximus. Ex quibus omnibus constat non reddi in sententia illa magis facilem, aut peruanum salutem, vel iustificationem gentilibus, quam in nostra. Cum experientia ipsa conflet eos, qui veri Dei notitiam habuerint, si qui ad religiosum eius cultum ea vni sunt, non habuisse notitiam illa ex solis rationacionibus Philosophicis, & contra, neminem, qui talen notitiam ex illis rationacionibus compararat, peruenisse ad religiosum Dei cultum, vel ad veram penitentiam, & dolorem de peccatis super omnia, qui ad iustificationem sufficeret: nec eiunmodi coniunctiones perfecte in totis infidelibus nullibus, qui apud Barbaros quotidie de novo inueniuntur, in uno etiam vel altero a ministris euangelij ante fidei doctrinam reprehendi poterunt.

Sed contra arguit secundo Auctor ille easdem
disp. 20. nun. 52. & 118. & virgo illud Pauli ad
Rom. 1. Reuelatur enim ira Dei de celo super om-
nem impietatem hominum eorum, qui veritatem
Dei in iniustitia derident, quia quod nomen ef-
ficiuntur, manifestum est in illis. Deus enim illis mani-
festauit, invisibilis enim ipsius à creatura mun-
di, per ea, qua facta sunt, intellecta conspicimus,
semper tua

Semper tua huic eius virtus, & diuinitas, ita ut
sunt inexcusabiles. Vbi Philosophi gentiles inex-
cusabiles redduntur, non solum quia ductu ratio-
nis naturalis, sed etiam quia illustratione, & re-
velatione Dei in sua diuinitas, & virtus eius ipsis
manifestata fuit: ita enim videtur explicare An-
selmus his verbis: *Dominus manifestauit, id est,*
*non solum naturalis ratio profuit, sed Deus quo-
tidie adiunxit, ne sola natura sufficeret videatur,*
*& qui Deus coram cordibus nostris sui digna-
tur infundere. & S. Thomas lect. 6. Manifestauit,*
inquit, vel interius infundendo lumen, vel exterius
*proponendo visibiles creaturas, in quibus sicut in quo-
dam libro, Dei cognitione legeretur. Augustinus item*
de spiritu, & littera c. 12. Ab ipso, inquit, lumine
incommutabilis veritatis aures sunt, & obseruatum
*est insipientes cor eorum. Non enim sapiens cor, quan-
tum cognoscent Deum, sed insipientes potius, quia non*
sunt Deum glorificanter, aut gratias egrent.
Hieronymus in ea verba c. i. ad Galatas, cum au-
tem placuit ei, qui me segregauit, &c. sic ait. *Erat lux*
vera, qua illuminat omnem hominem: venientem in
*bunc mundum. Ex quo perspicuum sit, natura omni-
bus inesse Dei notitiam, nec quemquam sine Christo*
nasci, & habere in se semina sapientiae, & insitiae,
reliquarumque virtutum. Unde multi abs que fide,
& Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua,
*vel sancte, ut parentibus obsequantur, ut in opere ma-
nun portant; magisque indicio Dei obnoxij*
stant, quod habentes in se principia virtutum, &
Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non
possunt. Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 17.
vbi videtur pionentiam gentilium concedere
ante fidem his verbis: *Nempe cum ipse Salvator*
noster propria vocis imperio humanam conuerit
*voluntatem dicens, piontemini, & credite Evan-
gelio. Claret tamen, quia vi homo in Deum crede-*
re incipiat a Deo accipit pionentiam ad uitam;
ita namno credere non posset, nisi pionentiam
dono Dei miserantis accepit. Clemens etiam
Romanus lib. 7. confit. Apofolitic. cap. 34. si-
gnificat Abramum ante fidem notitiam Dei
salutarem habuisse his verbis: *Abraham enim*
*progenitorum nostrum viam veritatis ex ipsa na-
tura faciliter capesset, cum ei appareres tan-
quam dux deduxisti, cumque quid tandem esset hoc*
*seculum docuisti, ac fidem eius anteagera est co-
gito, cognitione vero consequens fuit fides, fidem*
autem inseguenda pacio. Accedunt plures Patres
dicentes, ad hoc conditas esse creaturas visibles
vt ex earum consideratione homo excitaretur ad
*coendum, & diligendum earum Auctorem, Chry-
soft. inc. 2. ad Rom. Greg. & Hier. ibi, Ambr. inc. 1.*
eiusd. ep. Prosp. lib. 2. de vocatione gentium c. 4. &
alii.

Hæc, & alia testimonia similia probant ad sum-
mum, ante fidem dari in homine notitiam Dei, &
virtutem, quæ reddit illum inexcusabilem; non
tamen probant, quod ea notitia sit supernatura-
lis in entitate. Et in primis verba Pauli adducunt
non minus esse vera, licet detur sola cognitio
naturalis, & Deus non eleuer ad alium actum su-
pernaturalem concomitantem de eodem obiecto:
nam actus ille supernaturalis, quem contraria
sententia addit, non est de alio obiecto formalis,
aut materiali. Sed de eodem, quod terminat actum
naturalem, quare non magis illuminat hominem,
cum nullum aliud mortuum proponat. Quamuis
autem confortet, vt fiat voluntas supernaturalis:
non tamen minus illuminat, & confortat cogni-

tio naturalis, vt fiat voluntas naturalis: quare nō
minus inexcusabilis esse homo, si habens solam
illam cognitionem naturalem non elicere volu-
tam naturalem circa Deum, vel honestatem,
quam sit cum actu cognitionis supernaturali non
cliciens voluntatem supernaturalem: ergo ex in-
excusabilitate hominis, quam Paulus ponit, non
inficit supernaturalitas illorum actuum, sed so-
lum eorum sufficientia ad non peccandum. Deus
enim per creature, & lumen rationis sufficienter
manifestauit se hominibus, licet non infundat eis
notitiam supernaturalem.

Anselmus his verbis relatis non agit de super-
naturalitate cognitionis, sed de applicatione
speciali, qua Deus applicat mentem nostram,
vt attentius scrutemur opera Dei, ad Deum in-
ueniendum. Sic enim post pauca illud explicat.
Nam si vigilanter, inquit, exteriora conspicimus
*per ipsa eadem ad interiora renouamur. Et prose-
quitur explicando, quomodo Deus adiuuet in-
teriori mente nostram, vt attentius inuigilemus,
& cognoscamus cum ex creaturis. *Vestigia quippe*,
inquit, *creatoris sunt mira opera inuisibilis crea-
turae, quoniam per hanc, que ab ipso sunt, imus ad*
ipsam: mentis enim nostra peccato suo exterioris
sparsa, nec dum Deus sic interioris innoscet: sed
dum factura sue decus foras proponit, quasi qui
bufidam nutibus innuit, & que imus sequamur,
offendit, ac nro modo ipsis formis exterioribus
*nos ad interiora perducit. Via quippe ad crea-
torum facta opera considerata creature, que dum fa-
cta cernimus, potentiam factoris miramur. Nam*
*quoniamque se veritatem anima, si vigilanter inten-
dit, in iisdem ipsis Dominum inuenit, per que res*
*liquid; eiusque potentiam eorum rursus considera-
tione cognoscit, querunt amorem deserunt; & per que*
aures cedunt, per hac conuersa renovatur. Vbi
enim lapsi sumus, ibi incumbimus, ut surgamus.
*Et quasi ibi surgendi manum considerationis figi-
mus, vbi pede amoris lubrici correntes, negligendo*
iacebamus. Totum ergo illud Dei adiutoriorum stat
in applicatione mentis lubricæ ad considerationem
attentam, & vigilantem creaturarum. Cum ergo
*in sententia contraria actus naturalis & super-
naturalis circa idem omnino obiectum, & moti-
uum versentur, & iesque attendat ad eisdem ra-
tiocinationes & discursus, non minus in medita-
tione naturali attenta stabit adiutoriorum speciale,*
*de quo loquitur Anselmus, quam in supernatu-
rali: ad neutram enim attentionem mens peccato*
corrupta perueniret, nisi speciali applicatione à
Deo adiuta, & ideo dicit, naturalis solam non
fuisse sat, scilicet naturam corruptam, & non
*specialiter adiuta ad hanc attentam considera-
tionem: quod tamen totum potuit esse naturale*
in substantia, cum aduersarij duplicum actum
*æquè ponant, quorum alter est naturalis.**

Verba S. Thomæ in illa lectione 6. immerito
afferuntur; quia in verbis illis solum dicit, Deum
debuisse manifestare, vel interius infundendo lu-
men, vel exteriori proponendo visibiles creaturas,
in quibus sicut in quodam libro Dei cognitione lege-
retur, quia hi duo modi sunt, quibus Deus aliquid
manifestat. Postea vero explicat, & determinat in
particulari, quo ex his modi Deus Philosophis
manifestatur, & dicit secundo solum modo mani-
festasse. Secundo, inquit, considerandum est, per
quod medium illa cognoverunt, quod designatur, cum
dicit, per ea qua facia sunt: sicut enim ars mani-
festatur per artificis opera, ita & Dei sapientia mani-
festatur.

festatur per creaturas. Non ergo posuit manifestationem per lumen infusum respectu eorum Philosophorum. Verba etiam Augustini nihil probant: neque enim negamus, Philosophos debuisse Deum glorificare, & ei gratias agere pro notitia illa, imo ex tractu de gratia suppono, eas etiam cogitationes naturales, quæ deferire possunt ad præcepta implenda, & vitanda peccata, esse auxilia gratiae per Christum: ex debito ergo gratias agendi, quod ponit Augustinus, non inferitur supernaturalitas. Quod manifestè constat, nam Philosophi non agnoverunt, notitiam illam esse supernaturalem in substantia, & tamen reprehendunt, eo quod gratias non ergerint; ergo agnoscabant debitum agendi gratias, etiam notitia illa non esset supernaturalis.

56

Hieronymi verba magis sunt contra illam sententiam, cum dicat, *natura omnibus inesse Dei notitiam:* Vnde quando subdit, *multi ab eis que fide, & Euangeliū Christi vel sapienter faciunt aliqua vel sancte;* debet in eodem sensu intelligi de operibus sanctis naturalibus, cum id inferat ex notitia Dei, que natura ipsa omnibus inest. Quod autem addit, habere in le omnes natura ipsa Christi, & fidei femina, ideo sic sit, quia ipsa naturalis ratio dicitur aliqua principia, quæ multum conducunt, ut proposta postea fide Christi, cognoscatur eius sanctitas, & credibilitas præceptorum, quæ fides reuelat, in quo sensu dixit etiam Fulgentius de Incarn. & gratia, cap. 22.23. & 25. *hominem naturaliter credere licet ei disunitus donetur ut credat;* ut explicat Suarez lib. 1. de gratia cap. 8. num. 36. sicut Auctor Commentarij, quod Ambrosio tribuitur, dixit, *hominem duce natura credere in Deum & Christum.*

57

Quod autem affertur ex eodem Fulgentio cap. 1. exigente & supponente pœnitentiam ante fidem, ab aduerfaris etiam explicari debet, cum certum sit, non semper præsupponi debere pœnitentiam perfectam & absolutam ante fidem, sed regulariter saltem pœnitentiam oriri ex fide stricta, & tamen Fulgentius ibi dicit, neminem posse credere, nisi à Deo pœnitentiam acceperit. Quare intelligi debet de pœnitentia imperfecta, qua aliquis dolet de infidelitate, & ab ea recedit, quæ sicut appellari solet *conuersio*, ita appellari potest pœnitentia, & recessus à priori vita, & infidelitate. Verba etiam Clementis Romani (licet libri illi Constitutionum non magnam habeant auctoritatem, nec erroribus additis ab hereticis careant, ut notauit Bellarm. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Clemente Romano) facile expllicantur. Nam præterquam quod Abraham iuxta veriorem sententiam à Patre suo in vera fide, & religione educatus creditur, ut Peretus, & alii docent, dato quod ex se ad Dei cultum pertinet, facile respondemus, potuisse ex naturali cognitione creaturarum paulatim ad notitiam creatoris venire, & postea tandem Deum orasse pro notitia vera religionis, quam orationem super concessimus esse actum supernaturalem, & procedere etiam ex aliqua illustratione supernaturali, & runc à Deo ad veram fidem fuisse illuminatum. Et quidem verba Clementis explicari etiam debent ab Aduerfaris, cum dicat Abraham viam veritatis ex ipsa natura facultate capessentem, ubi non videtur agnoscere notitiam supernaturalem ante diuinam reuelationem: quod tamen ut dixi, explicari potest, vel de prima notitia remota, vel ita ut per natura facultatem non exclu-

dantur vires gratiae, sed motiva reuelationis, vel alia ex parte obiecti præter illa, quæ ratio, & argumenta ex rerum natura dictabanti; quæ tamen potuerunt actu supernaturali cognosci, ut Deum vultiter oraret, pro fidei lumine obtinendo. Deinde Patres, qui dicunt, *creaturas visibilis ad hoc conditas esse*, ut nos ad cultum, & dilectionem Dei earum considerando conducatur, nihil contra nos docent. Fatetur enim, normam eam, quæ ex creaturis haberi potest, licet naturalis sit, obligare hominem ad cultum, & dilectionem creatoris, & ideo impetrari ad peccatum, quod Philosophi Deum verum non coluerint. Deinde earumdem creaturarum consideratio multum adiuuat fideles, & excitat ad cultum & dilectionem Dei, ut experientia constat: flante enim fide, quod Deus sit eorum auctor, & vila earum pulchritudine, & mirabilis artificio, inferimus conclusionem supernaturalem Theologiam de infinita sapientia, & perfectione Dei, quæ in creaturis splendet, quæ consideratio excitat nos magis ac magis ad creatoris reverentiam, & dilectionem.

Tertio principaliter arguit idem Auctor dicta disp. 20. n. 60. ex illo Pauli ad Rom. 1. *Fatetur obiectum legis iustificabuntur. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia spiritualium.* Vbi Paulus de obseruatione legis sufficiens ad iustificationem & salutem loquitur, cū dicit, *factores legis iustificabuntur;* & loquitur de gentibus etiam infidelibus, ut ex Partibus probat lib. 1. Suarez dicto c. 8. & confirmatur ex veris precedentibus, gloriari, & honor, & pax omni operari bonum, *In deo primum & Graco*, vbi gentibus etiam gloria & pax promittitur. Accedit Chrysostom. hom. 37. in Matth. colum. penult. *Qui ante Christum, inquit, obierunt, atque ideo ipsi non cognoverunt, si ab idolatria culture receperunt, ac Deum solum adorarunt, si præterea honeste vitam pergebant, eterna bona, & beatitudinem adspicunt.* Ergo habuerunt virtutes supernaturales. Addit. n. 61. August. lib. 2. de serm. Domini in Monte c. 1. & Cyrillum, Alexandr. lib. 3. contra Iulianos dicentes, *Deum scripsisse legem suam in codicibus gentilium: hæc tamen & similia resplendit* dicuntur de notitia etiam naturali, quæ deo ex creaturis accipiunt, & de honestate virtutis, & turpitudine vitijs.

Ad verba Pauli responderetur, illa non eodem modo, sed variis solere intelligi. Alii enim volunt, verba illa, *gentes quæ legem, non habent, intelligi de gentibus ad fidem Christi conuenit, quos, & eorum fundamenta referuntur, ut Suarez dicit. cap. 8. num. 16. & sequentibus.* Alii intelligunt de omnibus gentibus, quæ illo tempore fideles fuerunt, non tamen de infidelibus, & idolatriis. Ita Toleros apud Suarez lib. 1. num. 18. Alii intelligunt de gentibus solis, quæ tempore legis naturæ, & legis Moysi scrabant legem naturæ, fide tamen & gratia adiuv. Ita Salmeron apud euudem Suarez num. 19. Alii intelligunt de gentibus infidelibus & idolatriis. Ita multi, quos affert, & tandem sequitur Suarez num. 20. & 26. non tamen excludens gentiles fideles. Nemocum horum doctorum intellexerit e verba de gentibus obseruantibus oram, legem & recipientibus gratiam iustificationis ab eis fide stricta Dei. Admisso ergo, quod intelligentius de gentibus careantibus

carentibus lege scripta, atque etiam fide, nego quod in iis concedatur obseruatio legis per actus supernaturales: inquit cùm dicatur, quod natura liter, quae legis sunt, faciunt, posset potius ex eo argui, quod ab aliis supernaturalibus actibus id fieri. Vécumque id sit, non arguitur, quod ante fidem, quoties bene operantur, eliciant actus supernaturales. Nec obstant in primis verba præcedentia factores legis iustificabuntur: nam ut bene probat, & explicat idem Suarez n. 27. verba illa non referuntur ad gentes, sed ad Iudeos, de quibus proximè dixerat, & quicunque in lege peccauerunt, qui nimis habebunt legem scriptam, per legem iudicabuntur, quod probat statim, quia non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur: hoc est non sufficit Iudeo ad salutem habere legem, nisi etiam rotam obseruerit. Quod autem sequitur. Cùm enim gentes, que legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lexi, &c. non afferat ad probandum, quod eiusmodi gentiles sine fide iustificantur, facientes, quae legis sunt, sed ad probandum partem alteram propositionis, nempe, quicunque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: quia nimis licet careant lege scripta, & sine lege non possit esse prævaricatio, habent tamen legem naturalem scriptam in cordibus, quam aliquando obseruantur, distante ipsa conscientia ex ratione lumine, Qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illa conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum indicabit Dominus oculua hominum. Quia nimis aliquando eiusmodi infideles obseruant legem ex dictamine conscientiae, aliquando, & saepius eam violant, & ideo etiam sine lege scripta peribunt propter legem naturalem scriptam in cordibus eorum. Nec etiam oblati verba illa præcedentia: gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudeo primum, & Greco: illa enim verba intelliguntur de Greco operante bonum cum fide retributionis æternæ: sunt quippe explicatio verborum præcedentium, quibus dixerat, Deum non esse acceperent personarum, qui reddet unicuique secundum opera eius: iis quidem, qui secundum parentiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, id est, qui per obseruant patientem, & perseveranter totius legis, sive scriptæ, sive naturalis, querunt immortalitatem, vitam æternam. Sicut & operanti malum ira, & indignatio. Itaque verba sequentia, cùm enim gentes, quae legem non habent, &c. non sunt ad probandum, quod gentes fide carente iustificantur, vel consequuntur vitam æternam, sed ad probandum, quod illæ etiam gentes sine lege peribunt, & incurrent iram, & indignationem: quod videbatur difficile, eo quod, cum ignorantia legis non poterat esse peccatum. Et ideo id probat, quia non carant omnino lege, cùm eam in conscientia habent, & aliquando naturalis rationis ductu eam obseruantur.

Denique Chrysostomus in verbis adductis non dixit, eos sine fide falios fore, sed falsos fore, etiam si Christum non cognoverint: supponit enim obseruantiam totius legis non potuisse in eis esse sine fide vnius Dei. Quod expresse explicavit Augustinus lib. 4. contra Iordanum c. 3. explicans, ad quid obseruant gentibus infidelibus

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

opera illa legis, quæ iuxta predicta verba Pauli aliquando operantur, de quibus si fide careant, ita dicit. Aut si fidem non habent Christi, profectò nec insiti sunt, nec Deo placent, cùm sine fide impossibile sit placere Deo; sed ad hoc eos in die iudicij cogitationes sua defensionem, ut tolerabilius puniatur, quia naturaliter, quae legis sunt, vicumque fecerunt scriptum habentes in cordibus opus legis habentes, ut alii non facerent, quod perpera nolent. Vides Augustinum non appellare fidem notitiam illam legis naturalis, nec illam putare sufficientem ad salutem sine fide Christiana, sed solum ad vitanda aliqua peccata, & minuenda penam.

Quarto arguit eadem diff. 20. num. 219. quia multi probabilitate docent, gentilem obseruantem Obiectio 4. legem naturæ priuata à Deo revelatione illuminandum: multi etiam docent, assensum propter revelationem priuatam non elicere ab habitu fidei Theologica omnibus fidelibus communi, sed ab alto habitu peculiari: ergo probabile est, sine actu fidei strictæ ex habitu omnibus communi posse salutem obtinere. Respondetur facile, in primis eos, qui ponunt habitus diuersos ad revelationes communes, & ad priuatas, non negare utriusque altius esse fidem propriam, & strictam, sed quod sint ab eodem habitu, ut fatetur Sotus lib. 3. de natura, & gratia cap. 2. & notauit Coninch diff. 9. de obiecto fidei dub. 6. num. 87. Deinde ipsi facile admittent, reuelationem illam etiam à Deo immediate factam pertinere ad eundem habitum fidei communem, quia obiectum reuelatum est commune omnibus fidelibus, & pertinet ad fidem Catholicam, & communem, prout admittete videbet Lorca diff. p. 7. de fide n. 8.

Quinto arguit ibidem, quia probabilis sententia docet, non differre virtutes infusas, & acquisitas penes diuersam honestatem, vel motuum formale; si autem potest esse illustratio, & affectio supernaturalis circa honestatem temperantia, v.g. circa quam versatur cognitione, & affectio naturalis, non apparet, cur non debet cognitione, & affectio supernaturalis circa ipsum Deum, quatenus ex parte obiecti terminat etiam cognitionem, & affectionem. Respondetur concedendam esse paritatem: nam in temperantia, v.g. & aliis virtutibus moralibus actus voluntatis naturales, & supernaturales habent idem obiectum materiale, & formale; cognitiones vero præcedentes non habent idem motuum formale: quia cognitione supernaturalis probat honestatem temperantie mediatè, vel immediatè ex reuelatione, vel eam supponit; voluit quippe Deus, de facto omnia nostra merita procedere ex fide, ut vidimus: cognitione vero naturalis cognoscit honestatem vel ex terminis, vel ex aliis argumentis, & rationibus. Si etiam dilectio Dei, religio, & alias virtutes, que versantur circa Deum, attingunt per actus voluntatis naturales, vel supernaturales idem obiectum materiale, & formale; cognitiones vero præcedentes differunt penes motuum; quia bonitas, excellentia, vel potestas Dei cognosciatur vel ex reuelatione per actus supernaturales, vel ex creaturis per actus naturales.

Sexto eadem diff. 20. num. 121. afferat aliqua Patrum loca ad probandum nomine fidei intel ligi cognitionem etiam de Deo per creaturas, vel argumenta Philosophica comparata. Primo Ambrosium in cap. 2. ad Rom. super illa verba gentes, quae legem non habent ubi sic ait: dum natura duce credunt, opus legis ostendunt, non per litteram

Bb litteram

litteram, sed per conscientiam: opus autem legis est fides. Ecce notitia illa appellatur fides, & gentes dicuntur credere natura duce. item Hieronymum in cap. 1. ad Galat. unde multi, inquit, absque fide & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè: magis que iudicio Dei obnoxij sunt, quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt. Vbi ab eis exigitur, quod credant. Clementem Alexandr. lib. 6. Stromat. fol. penult. Prudentia, inquit, unica que distribuit pro meritis eis, que conuenint. Alterius ergo Iudei quidem lex, Gracis autem data est Philosophia usque ad adventum Christi. Hinc autem est universa, ac generalis vocatio ad peculiarem populum instituta per eam, qua est ex fide doctrinam. Item Prospectum ad capita Gallorum 8. postquam enim dixit, omnium hominum curam esse Deo, & neminem esse, quem non aut euangelica predicatio, aut legis testificatio, aut ipsa etiam natura conueniat; subiungit: sed infidelitatem hominum ipsis adscribam hominibus. Fidem autem hominum donum Dei effecit amur, sine cuius gratia nemo currit ad gloriam. Vbi infidelitas peccatum videatur agnoscere in iis, qui à nature conueniunt non agnoscunt, & colunt verum Deum.

64 Respondetur in primis, licet ab his Patribus pellaret latius fidei nomine, & improripi ea notitia, partum referri. Sed nec ita eam vocant. Ambrosius enim loquitur de vita, & propria fide, & gentes, que legem non habent, & naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligit eas, quæ ex gentilitate ad fidem conuersae fuerant: quare per naturam ibi sicut ex Adversariorum confessione non intelligit vires solas naturæ, sic nec intelligit argumenta ex creaturis seclusa reuelatione ad cognoscendum Deum, sed lumen rationis prout distinguitur a lege scripta, nempe lumen illud quod homines habent in lege naturæ, antequam daretur lex scripta, quod lumen non excludit fidem. Quod manifeste constat ex verbis Ambrosij, qui eo lumine dicit, gentes credere Trinitatis, & Incarnationis mysterium. Verba Ambrosij sunt. *Gentes Christianos dicit alio loco: vobis enim dico gentibus, qui ineircunciisti neque neomenias, neque sabbatum, neque escarum legem servant, & duce natura credunt in Deum, & Christum, id est, in Patrem, & filium. Hoc est enim legem seruare, Deum legis agnoscere. Prima enim sapientia pars hac est, innire Deum Patrem, ex quo sunt omnia; & Dominum Iesum Filium eius per quem sunt omnia. Ipsa ergo natura proprio iudicio creatorum suum agnoscit, non per legem, sed per rationem naturæ. Et postea subdit verba illa: quia diuina natura duce credunt, opus legis ostendunt non per litteram, sed per conscientiam. Opus autem legis est fides, quam cum dictis exhibet Deo, naturali iudicio ostendit se metipsum legem sibi esse: quia quod mandat lex, vitro facit, ut credat in Christum. Vides non excludere fidem Christam, cùm includat fidem in Christum, quam tamen dicit absque lege haberari ex iudicio naturæ, quia ratio ipsa dicit, credenda omnino est, que taliter proponuntur. Unde concludit: Tercie interiore sua conscientia credunt, quia consciens sibi sunt conuenire sibi quod credunt. Congruum enim est, creature credere, & venerari suum conditorem.*

65 Hieronymus in verbis adductis eundem sensum haber: dixerat enim, neminem nasci sine

Christo, quia haber in se semina virtutum, & rationis, per quam potest venire ad agnoscendam veritatem fidei christiana, & credere in Christum, & ideo inexcusabilem reddi, si fidem non amplectatur. Quo etiam sensu loquitur Clemens Ale- xandrinus, qui non dixit, Philosophiam fuisse fidem, sed dispositam ad acceptandam fidem, quando Christus appareret; sicut enim lex ad hoc disponebat Iudeos, sic Philosophia disponebat Gentiles, ut posse viderent, quam consona est rationi naturali doctrina Christi. Quem sensum in illis verbis agnouerat ipse Ripalda eadem diff. 20. n. 5. 8. dicit enim ostendit à Clemente, Philosophiam & rerum naturalium notitiam à Deo ante Christi adventum prouisam, ut Deus opportunam in salutem vocationem infundere. Nimis postea, quâdo fides proponeretur. Denique idem est sensus S. Prospere, qui ideo peccatum infidelitatis imputari dicit, quia vel explicatione, vel ex lege notitia sufficiens fidei datur, vel certe natura ipsa dicit, querendam eam religionem veram, quæ verum Dei cultum docet, cui debito naturali infideles non satisficiunt.

Septimus tamen idem Author addit alia loca ad hoc ipsum probandum, quod fides non obstat competat notitia illi, que, seclusa reuelatione, sumitur ex ipsis creaturis. diff. 64. num. 3. & seq. quoniam & in primis ponderat verba Christi Matth. 6. Si ergo fons agri, quod hodie est, eras in cibarium mittitur, Deus sic vellet, quam magis vos modica fidei? Vbi fides appellatur: cunctudo prudentiae diuinæ compara ex argumento creaturarum irrationalium, cùm dicat defectum esse fidei, in eo, qui tali argumento non moueretur; item ex Paulod Rom. 10. vbi polluam dixit, fidem ex auditu concipi ergo facere auditum, auditus autem per verbum Dei, probatamen, neminem excusat, eo quod non audierit; ad quod affert verba illa ex psal. 18. numquid non audierunt? & quidem in omnem terram emisimus verba ourum, & in fines orbis terra verba ourum. Quæ psalmi verba de ecclis, & creaturis innotabilibus intelliguntur à Patribus, de quibus David premitur, Cali enarrant gloriam Dei, & opera manum eius annuntiat firmamentum. Quæ Chrysostomus in eum locum Pauli dicit: non simpliciter auditum dicit, quod hanc verba audiire oporteat, & credere, sed sublimis est hic auditus: est enim auditus per verbum Dei. Dio scilicet tam loquentis, quam mirabiliter operantur, quod credere, & obedire oportet. Denique idem Paulus act. 14. de Deo dixit: non sine testimoniis semetipsum reliquit benefaciens de calodis plantas, & tempora fructifera, implens cibo, & lativa coram nostra. Vbi ergo cali testimonium Dei datur, fides exigitur propter eorum testificationem.

Sed neque haec firma sunt. Nam Christus in primis illis verbis, quantum magis verbo modica fides non de fide intellectuali, sed de confidentia, seu fiducia loquebatur, ut cum aliis notaui Salmeron in eum locum. Sed neque si de fide intellectuali loqueretur, probaret illam sine reuelatione ponit: nam certitudo prudentiae diuinæ erga Apostolos non debebat gigni ex sola confirmatione feni, & herbarum, sed simul ex fide, quae cedebant. Deum magis curare de hominibus, & de seruis suis, quam de feno agri, ex cuius fidei imbecillitate vacillare poterat certitudo de diuina prouidentia erga ipsos, quare meritò ex effusione exprobriat eis poterat fidei defectus.

68 Ad verba Pauli ad Rom. 10. communis interpetatio est, Apostolum ibi ad litteram non de cælis, sed de Apostolis loqui, quorum verba exierunt in omnes terræ fines: & licet aliqui velint antea de cælis dicta fuisse in Psalmo ad litteram, & Paulum ea artillisse in sensu allegorico: sed tamen Salmeron in illum Pauli locum latè & doctè probat ex Patribus, & rationibus, in Psalmo eria sensum litteralem fuisse de Apostolis, & non de cælis, de quibus non nisi per tropum potenter verificari: quare ibi prædictoris opera exigitur, qui à Deo mittatur, & loquatur. Chrysostomus autem non dicit, quod ibi per auditum intelligatur visio creaturatum quacumque, qua manifestant virtutem Dei, sed loquitur de fôlis prædicatoribus, qui tamen ostendebant simul signa, & miracula, quæ non audiebantur, sed videbantur, & ideo dicit, non esse sermonem de simplici auditu, sed de auditu verbi Dei, qui auditus excellens, & sublimior est. Verba Christi omni ex versione VVolfangii Musculi hæc sunt: *Non enim simpliciter, inquit, audiendum esse dixi, neque quod humana verba audire oportet, & credere, sed sublimis est hic auditus, de quo loquor: est enim auditus per verbum Dei. Neque enim, que sua essent sed que à Deo didicerunt, annuntiarunt, hoc scilicet, excellentius est signum; Deo siquidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti, aquæ credere, & obediere oportet, quandoquidem & opera illius, & mirabilia ex verbis illius sunt.* Denique quod Paulus Act. 14. dixit, Deum dantem pluiam, & fructus non sine testimonio se reliquisse, non probat notitiam Dei ex eiusmodi effectibus comparata esse propriè fidem, sed non esse sine argumento, aut probatione, quæ non magis propriè est fides, quam sit propriè testificatio, in qua fundatur, cum certum sit, pluiam & fructus non nisi per tropum, & figuram testificari, aut loqui.

69 Octauò affert ad idem probandum dicta dis. 63; num. 9. exemplum Cornelij Centurionis, qui antequam fides ei Petri ministerio proponeretur, faciebat opera meritoria, ut constat ex cap. 10. Act. vbi ei ab Angelo dictum est, *Orationes tuae & elemosyna tua ascendentes in conspectu Dei.* Ad hoc tamen iam supra diximus, Cornelium ante aduentum Petri fidem strictam vnius Dei habuisse, sicut & habuit Iob, & alii, non quidem notitiam Dei ex sola ratione Philosophica, sed ex scripturis, vel traditione, quam certè Cornelius inter iudeos diu degens ignorare non poterat: accepit autem postea à Petro fidem Christi, quam nondum habebat.

70 Vrgit tamen ex Augustino lib. 1. ad Simplic. quest. 2. prope initium, vbi de Cornelio dicit: *aut vero Cornelius non credebat Deo, cum elemosynis & orationibus dignum se preberet, cui Angelus mitteretur?* Sed nullo modo ista operaretur, nisi ante a credidisset. Nullo autem modo credidisset, nisi vel secretis per visa mentis, aut spiritus admonitionibus vocaretur. Sed in his Augustinus nullo modo reducit fidem illam Cornelij ad notitiam ex creaturis, sed potius recurrit ad visiones vel admonitiones internas: quod quidem fieri potuit, licet possit etiam sufficere notitia ex scripturis, vel traditione comparata, ut diximus.

71 Affert etiam ad hoc ipsum num. 10. Hieronymum in cap. 3. ad Galatas, vbi de codem Cornelio dicit: *Si autem à contrario dicitur; ergo sine auditione fidei accipi spiritus potest. Nos respondebimus; accepisse quidem eum spiritum; sed ex Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ,*

auditu fidei, & naturali lege, qua loquitur in corribus nostris, bona queque facienda, & mala vitanda, per quam dudum Abraham, & Moys, & ceteros sanctos iustificatos retrulimus. Sed in his Hieronymus solum excludit legem scriptam, ut constat ex verbis proximè antecedentibus, non verò excludit reuelacionem, quam includebat etiam lex naturalis, id est lex, quam Sancti obserabant in statu legis nature ante legem Iudaicam, quos tamen certum est habuisse fidem strictam: vnde assert exemplum Moysis, qui certè antequam legem acciperet, fidem strictam habebat etiam esse in populo fideli, in quo Dei cultus cum vera religione obleruerabatur.

72 Nonno ibidem n. 12. arguit ab exemplo charitatis, quæ quidem apud Patres aliquando strictè accipitur pro dilectione Dei ex motu bonitatis diuinæ; aliquando latè pro quacunque voluntate pia, & honesta in quo sensu usurpari sepe ab Augst. charitatis nomen, docet P. Vasquez in 1.2. disp. 19.2. Cur ergo similiter non possumus dicere, fidei nomen apud Patres aliquando strictè usurpari, aliquando latè pro qualibet notitia Dei, vel honestatis, quæ conductat ad salutem, & in hoc sensu exigi fidem necessariò ad salutē, velad quolibet opus meritorium? Respondet in primis maius fuisse fundamentum in nomine charitatis quæm in nomine fidei ad illam duplìcem usurpationem. Nam fides est virtus, cuius opus interius consummatur, quare videtur semper importare motuum formale proprium, à quo actus interius accipit suam essentiam, & denominationem; charitas autem, seu dilectionis est amor: amare verò est velle bonum alicui, quod quidem non consummatur interius, seu transit ad ponendum exterius bonum volitum: quæ, licet non beneficas Petro, quia ipse bonus est, sed propter motuum misericordia, vel obedientia, aut iustitia, diceris diligere Petrum; & codem modo qui facit quæ Deo placent, dicitur diligere aliquo modo Deum, licet non faciat ex motu formalis placendi Deo: quia et vera ponit exterius totum obiectum dilectionis Dei. Deinde, etiam si nomen fidei capax est illius extensionis, non tamen possumus ita concilia, vel Patres interpretari, quia eam fidem exigunt, cuius proprietates non possunt competrere notitia ex creaturis, vel argumentis Philosophicis de promptæ, ut vidiimus scilicet 1. & 2. nimur quod sit liberæ; quod sit de remuneratione aeterna, & supernaturali, quæ ex naturalibus argumentis probati certò non posset: item quod non sit per ratiocinationem, & argumenta humana, quod per illam credamus Deo, quod quidem fieri non potest, nisi nitatur auctoritate diuinæ, ut motu formalis. Denique, quod sit talis notitia, qualis de facto non intercedit, quoties homo aliquid boni, & honesti operatur, quæ omnia, adductis Patrum testimoniis probauimus loc. cit.

73 Decimò arguit ibidem n. 15. ab exemplo actus pia affectionis, qui sit ante fidem strictam; & tamen est supernaturalis, sicut, & desiderium etiam fidei, ergo ante fidem possunt fieri actus supernaturales. Ad hoc tamen iam supra diximus & ostendimus differentiam voluntatis credendi, & aliorum actuum, qui fidem concernunt ab actibus aliarum virtutum, quæ ad fidem nullo modo pertinent.

Undecimò ibidem num. 16. congerit alia Patrum loca ad probandum verum meritum ante fidem.

dem. In primis ex Clemente Rom. lib. 1. recognit. in principio, vbi de se ante fidem susceptram sic attinerat mihi comes optima, que me quiescere non sinebas, immortalitas cupido. Vt enim post verum exitus docuit, & gratia omnipotentis ostendit, ea me animi intensio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem vera lucis adduxit. Sed in primis ibi non dicit, illud desiderium fuisse meritum, sed solum fuisse causam, quod de causalitate physica posset intelligi. Deinde iam nos concessimus, desideria fidei, & salutis inueniendæ esse supernaturalia. Addit ex eodem Clemente l. 4. recognit. Petrum dicentem de gentibus, quibus nondum erat prædicatus euangelium, occultæ Dei virtute, quem debeant diligere, prius etiam quam doceantur, agnoscent. Videntur enim eos quasi bones serui desiderare eum, quem sibi sperant aduentum sui Domini nuntiare. Desiderium ergo audiendi verbis Dei, & voluntatem eius faciendo ex Deo habent; & hoc est initium doni Dei, quod genibus datur, ut possit per hoc doctrinam recipere veritatis. Hæc tamen verba portiū nostram sententiam ostendunt, nempe primum actum supernaturalē in iis esse desiderium illud audiendi verbi Dei, quod dicit esse initium doni Dei, quod gentibus datur. Alij ergo actus virtutum præcedentes non sunt supernaturales; alioquin illi, & non hoc desiderium, essent initium doni Dei.

74 Rursus afferit Nazianzenum orat. 19. in laudem Parentis sui mortui colorem, vbi Patris iustitiam commendat, ut quamus in magnis Reipublica munieribus, administrationibusque versatus ne teruntio quidem facultates suas auxerit; & statim subdit. Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmij loco retulit; & eodem sensu ante præmisserat: Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet à communī corpore flagitiose vita ratio separat; sic contra permulti exterorum à nobis sunt, quicunque nimis fidem moribus anteuertunt, ac solo christiano nomine carrent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, ramus quidem alienus, ceterum morum honestate ad nos propendens. Ad hæc verba duplex potest esse responsio: prima quod pater Gregorij, licet circa aliqua erraret, fidem tamen habebat virtus Dei & remuneratoris. Ita intelligit Nazianzenum eius fidelis interpres Elias Cretenis, qui eo in loco notat, non fuisse Gregorij patrem. omnino sine fide, eriam si minime perfetta. Quoniam enim veterem legem suscipiebat, etiam si non omni ex parte, fieri aliter non poterat, quin ipse de indicio, ac retributione aliquid sciret: quarum metu ad bonorum operum studium, ut plurimum incitamus. Nam cum opera citra fidem mortua sint, & contra: quoniam modo, nisi sermonem ita constituamus, magna voc virum (nempe Gregorina) istud dicere existimabimus, quod cum nobis orthodoxis etiam ante fidem mores vindicabant? Quæ autem deinceps sequuntur, idem probant. Hæc Elias, qui ideo dicit, fidem in illo ante fuisse Dei remuneratoris, quia ex verbis proximè præcedentibus Gregorij constat, cum amplexum fuisse magna ex parte legem Iudaorum, & unum solum Deum adorasse: quare potuit ex desiderio querendæ salutis bona illa facere, atque ideo cum merito congruo, ut supra concessimus. Secunda explicatio esse potest, quam aliter eiudem Nazianzeni Scholastes ibidem tradit. Nimis fidem appellari præmium non propriè, sed quia

opera illa bona disposuerunt, scilicet indirectè, propter opera etiam naturalia possunt disponere. Hæc verba, inquit, pro his rebus fidem premij loco retulit; non ita intelligenda sunt, quasi quipiam ullæ moralium virtutum officiis fidem meriti possit; fides enim Dei donum est non operum merces, sed quia bona opera hominem ad suscipiendum fidem preparant. Hæc ille, qui cum excludat meritum, debet necessariò loqui de preparatione indirecta. Mihi magis placet prior Elias Cretenis responsio, in quo obiter obseruo quanto studio conetur liberare Nazianzenum ab ea fementia, quod opera bona ante fidem facta potuerint mereri ipsam fidem, quam dicit à vita tanto alienam esse debere.

Affert deinde numer. 17. Augustinum lib. 10. Confess. cap. 6. dicentem: Cælum, & terra, & omnia, que in eis sunt, ecce undeque mibi dicuntur te amem, nec cessant dicere emibis, ut fini invincibilis. Sed certè Augustinus ibi nihil aliud probat, nisi obligationem amandi Deum, que ex cognitione naturali creaturarum oritur, quam non negamus, & quam ipsi etiam Adversarij continent, quamvis Deus, ut poterat, non concurret anxiōlo supernaturali ad amorem supernaturalem: adhuc enim cælum, & terra intimescent nobis amorem sui Creatoris. Virget tamen et eod. Augustinum, ut prober, ibi esse sermonem de dilectione supernaturali: subdit enim Augustinus autem tu misereberis, cui miseris fueris, & misericordiam praefabis, cui misericordiaris; alioquin cælum & terra surdis loquentur laudes tuas. Nimis, quia ut fiat actus supernaturalis, Dens miscerit prouidentiam supernaturalē, sine qua fieret solum actus naturalis. Sed certè hoc explicatio longè abest à mente Augustini, qui eam misericordiam Dei exigit, sine qua cælum & terra surdis loquerentur; ergo sine qua non solum actus supernaturalis, sed neque naturalis amor fieret: si enim amor naturalis fieret, non possent dici surdis loqui, sed audientibus, & consensu præstantibus. Per auxilium ergo altius, & misericordiam Dei specialem intelligit Augustinus cogitationem efficacem, quam nos dicimus non dari de facto ad dilectionem Dei, sicut oriantur ex fide: fideles enim soli ex confidatione cæli, & terra mouentur efficaciter ad diligendum Deum super omnia: quippe qui credentes firmissimè Deum esse harum creaturarum Conditorem, earum voces audient, cooperantes fide, sine qua surdis loquantur.

Ad idem afferit Prosperum lib. 1. de vocatione gentium cap. 5. vbi ita loquitur. Quis ambigat eas, qui de quibuscumque nationibus quibuscumque temporibus, Deo placere posuerint, spirum gratia fuisse directos, que etiè parciōr ante, aqua ecclesiastior fuerit, nullis tamen facilius se negant, virme una, quantitate diversa, opere multiforme, &c. scilicet Denique, si ad ipsa mundi exordia recurramus, inveniemus, omnium Sanctorum, qui diluvium praecesserunt, Dei spiritum fuisse vestorum. Propter quod & filii Dei nominari sunt. Gen. 6. quoniam, erat apostolus, quicunque spiritus Dei agerunt, his sunt filii Dei. Hæc tamen loca frustra ad hoc affecturunt, nam si quid probarent, deberent probare, nullum fuisse iustum aut sanctum in statu legis naturæ, qui fidem strictam haberet, de omnibus enim iis generaliter Prosper loquitur: quod tamen nemo tuò dicere auderet. Regi ergo, vel agi spiritu Dei, vel spiritu gratia non est habere

solū notitiam Dei ex creaturis, & non ex reuelatione, vel doctrina Ecclesie, sed habere illam debito modo, nempe vel per reuelationem internam, vel per traditionem, & doctrinam ex fidē patentem, vel maiorum derivata, sine lege tamē scripta, vel Scripturis factis, quæ eo tempore non erant. Afferit denique ibi Fulgentium, & Clementem Romanum, quorum verba iam *suprà* explicimus.

77
Obiectio 12.

Duodecimò arguit *num. 18.* quia vt fiant actus supernaturales virtutum moralium, sufficit cognitio proponens honestatem obiecti: hæc autem cognitione non potest plerumque esse à fidē, quia Deus non reuelauit honestatem obiectuum circa omnes virtutes in particulari, & quia homo sepe ignorat talen reuelationem, vel non recordatur illius, sed attendit ad bonum misericordiæ, v.g. vel temperantiæ, quod sibi à Predicatore commendatur, & operatur circa materiam eam virtutum: quis autem excludit omnino hæc omnia opera bona à ratione mortali? Respondetur, fideles regulariter in suis opere us bonis consulete potissimum regulam fidei, et doctrinam Ecclesie, utpote firmissimam omnium regulam: vix autem reperitur virtus illa, cuius honestas in Scriptura sacra non commenderetur, vt disserenti patet.

Addit, in virtutibus, que respiciunt aliquo modo Deum, ut sunt religio, obedientia, pœnitentia & similes, non esse difficultatem, quomodo pendeant à fide ostendente excellentiam, dominum, & alias perfections Dei propter quas honestum est colere, obedire, pœnitire, &c. in aliis etiam virtutibus fideles plerique attendunt, quod vel earum opera Deo placent, vel ab eo consoluntur, vel certè conducunt ad Deum, seu beatitudinem consequandam, quæ ultima consideratio nunquam, aut ferè nunquam deficit in Christiano honeste operante: difficilimum enim est, quod amans, & desiderans aliquem finem eligat medium aliquod, quod scit virile esse ad illum finem, & non moueat saltem partialiter ab eo fine. Cum ergo honestas, & probitas morum habeat tantam, & adeo manifestam connexionem cum negotio salutis spiritualis, impossibile ferè est, vt quoties de honestate elienda agitur, non occurrat statim virtilitas eius ad salutem, & moueat saltem partialiter ad eam electionem honestam.

78
Obiectio 13.

Decimotertio arguit *ii. 2. 3.* ex Prospero lib. 1. de vocatione gentium, cap. 4. qui de sapientibus, qui Deum ex creaturis cognoverunt, nec Deo gratias egerunt, sed in se ipsis gloriari sunt, subdit: *Euanuerunt in cogitationibus suis, & quod illuminante Dei gratia innenerunt, obsecrare superbia perdidérunt relapsi a superna luce ad nebras suas.* Vbi notitiam illam Dei ex gratia illuminatione esse dicit, & supernam lucem appellat, quæ omnia significant aliquid supernaturale. Respondetur, in primis eas voces non semper significare lumen supernaturale in substantia: nam illuminationes etiam naturales ad vitandum peccatum concedimus esse ex gratia per Christum, vt suppono ex tract. de gratia, atque ideo vere sunt ex illuminante Dei gratia, & cùm dentur à Deo in ordine ad finem supernaturalem, possunt dici *superna lux*. Deinde concedo, lumen illud datum Philosophis, quando deseruire poterat ad desiderandam, & querendam veram religionem, & fidem, potuisse esse supernaturale in substantia, quia affectus etiam ille fuisset super-

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

naturalis: non tamen deseruiret proximè ad diligendum Deum super omnia ante fidem propter suam debilitatem, & quia sine fide impossibile est placere Deo prout placet, qui dilectione supernaturali eum diligeret.

Decimoquartò arguit *ibid. n. 2. 4.* quia cognitiones Theologicae sunt supernaturales in multo-
rum sententia, ergo perfectiones diuinæ possunt cognosci peractum supernaturale, qui non pertineat ad fidem strictam. Ad hoc iam dictum est *suprà*, actus Theologicos esse supernaturales, quia supponunt fidem, & elicuntur partialiter ab habitu fidei, atque adeo voluntas bona ex illis procedens poterit etiam esse supernaturalis.

Decimoquintò arguit *ibidem*, quia incredibile est, rusticos fideles, & alios pios homines, qui ex meditatione creaturarum acciduntur in ardentissimum amorem Dei propositi, vt creatoris, sapientis, benefactoris, &c. absque villa memoria reuelationis, non elicerent actum utilem ad salutem. Respondetur ex dictis, actus illos amoris esse supernaturales, sed non fieri fide non cooperante & distante, Deum esse auctorem illarum creaturarum, cum infideles nunquam in eiusmodi actus dilectionis Dei super omnia accendi videamus.

Decimosextò arguit *ibidem*, quia multi dicunt, non posse simul stare actum fidei cum cognitione scientifica: quid ergo dicemus de homine fidelis habent actu scientificum circa bonitatem infinitam Dei, & eum ardenter amant: illane dilectio erit inutile ad salutem? Respondetur, ideo nos sententiam illam superius reliquisse, sed ea data, homo non diligeret Deum super omnia stante illa cognitione evidenti, quia cognitione scientifica sola sine fide debilis est, & inefficax ad talem amorem, vt experientia testatur in iis omnibus, qui fide carent.

Decimo septimo arguit *ibidem ex S. Thoma 2. Obiectio 17.* 2. quælf. 17. 1. art. 2. ad 3. dicentes, *diligere Deum, & cognoscere ipsum in speculo creaturarum esse supernaturale quoad modum: vbi S. Thomas non negat eos actus esse intrinsecè supernaturales, vt ciuii interpretes communiter notant, sed significari, eos non habere supernaturalem ex ratione generica, sed ex ratione tantum specifica: igitur supponit, cognitionem Dei in speculo creaturarum, quæ non sit ex testimonio Dei, adhuc esse supernaturalem. Respondetur, omnes interpres supponere pro comperto, quod S. Thomas ibi loquatur de actu fidei, & de dilectione Dei, quæ à fide oritur, vt supponit S. Thoma, lib. 2. de Gratia, cap. 5. num. 4. & alij omnes, qui illum locum oponunt contra communem doctrinam de supernaturitate actus fidei quoad substantiam, & omnes illum explicant, cōcedentes tamen esse ibi sermonem de vero, & stricto actu fidei. Dicimus autem per actum fidei cognitionem Deum in speculo creaturarum, non quia habeat creaturas pro medio, aut motiuo assentiendi, sed quia per fidem non videmus Deum in se, sicut videntur in patria, sed cognoscimus eum per speciem creaturarum, & ad similitudinem rei creatæ, & ideo dicitur à S. Thoma supernaturalis solū quoad modum, quia potest esse etiam ex genere suo cognitione illa naturalis, cùm possimus habere actus etiam naturales tendentes in Deum per speculum, hoc est, per species rerum creaturarum, sicut tendit fides.*

Decimo octavo arguit *ibidem ex Concil. Mo-*

Bb 3 guntino

81

Obiectio 18.

guntino cap. 7. de justificatione dicente, *Prauenientem gratiam, cum per alias media, tum porissimum in predicatione Verbi ad conversionem hominis operari.* Ergo seclusa etiam prædicatione Verbi diuini, quæ ad fidem stricam necessaria est, potest esse gratia præueniens ad conuersationem. Respondetur, esse quidem alias media præter prædicationem, nempe lectionem librorum piorum, illuminationem internam, & alia similia. Omitto alias argumenta leuiora, quæ ex dictis solui possunt: hæc sufficiat breuiter terigisse, ut mentem meam circa hoc placitum manifestarem. Nam licet olim probabile existimauerim, dari concursum supernaturalem Dei, quoties occurrit occasio actus honesti, etiam si non ex fide proponeretur, nunquam tamen dixi, posse abfque propria fide, & stricta hominem ad ultum iustificari, & postea etiam magis attentè considerata Conciliorum, & Patrum mente, concursum illum ita viuensalem supernaturalem ad omnes virtutes morales, deficiente etiam fidei propositione, negauit.

SECTIO IV.

Vtrum semper fuerit, vel nunc sit necessaria necessitate medij fides explicita, Trinitatis, & Christi.

82 **D**E hoc latè, & optimè Suarez in presenti fidei explicite ut medijs, quam supponendum autem est, fidem explicitam appellari, quæ sufficit ad reddendam rationem de tali obiecto in particulari, v.g. de incarnatione, aut Christo. Implicita verò ad id non sufficit, qualis est fides, qua rusticus credit, & tener omnia que credit Romana Ecclesia; ex vi cuius fidei non poterit respondere, an credat, iustificationem fieri per formam inhærentem, & alia eiusmodi. Quare de fide implicita horum mysteriorum non est quæstio: ad minus enim omnes, & singuli fideles credebant, vera esse omnia, que Deus reuelasset, in quibus continebatur aduentus Christi, quem Deus iam aliquibus reuelauerat; alioquin non potuisset esse quæstio de necessitate fidei de hoc mysterio, si nulla præcessisset reuelatio, cùm nunc nulla potuisse esse fidei illius.

83 **R**ursum fides explicita incarnationis diuiditur bene à Suarez dicta sét. 3. num. 16. in plures gradus magis, & minus expliciti. Primus gradus est, quando Deus creditur, ut iustificator, & salvator hominum per medium ab eo disposita, non cogitando de mediis in particulari, quorum unum est Incarnationis. Secundus gradus est, quando creditur aliquis redemptor, & mediator inter Deum, & homines ad illos saluandos, non cognoscendo modum redemptoris, nec an mediator ille sit Deus. Tertius gradus est, quando crederetur etiā diuinitas Redemptoris, ignorato modo redemp-tionis. Quartus denique gradus est, quando creditur explicitè diuinitas, & humanitas Christi, & modus, quo per passionem, mortem, & resurrectionem consummanda esset redemptio nostra.

Hoc supposito, queritur in primis, an in iis, qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate medijs. Affirmant aliqui, Corduba in suo questionario lib. 2. qu. 5. ad 3. Lorca disp. 21. num. 4. licet postea num. 11. vi-

Fidei explicite plures gradus.

84 **A**n in iis qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate medijs.

deatur ab ea sententia discedere; idem tenet Coninch disp. 14. dub. 9. num. 147. qui tamen la-quuntur de fide explicita mediatoris secundo modo explicita. Aliqui volunt, hoc non intelligi de iis, qui fuerunt in statu legis naturæ, sed de iis, qui legem scriptam acceperunt, ita Aragonius in presenti quæst. 2. art. 5. conclus. 4. & 5. quem sequitur granado controver. 1. tract. 10. disp. 2. sét. 2. num. 11. & fauet Alensis 3. part. quæst. 6. memb. 3. art. 1. ad 2. & denique de virtute hominibus probabilem putat talem necessitatem Suar. dñ. sect. 3. num. 17.

Contra communis, & verior sententia est negans pro eo tempore talem necessitatem illius fidei explicitæ ut medijs, quam ut certa supponit Valentia in presenti quæst. 2. punto 4. propria-
ne 1. candem tenet Suar. ubi supra num. 17. Tu-
tianus disp. 27. dub. 3. Thomas Sanchez lib. 1. in
decalog. cap. 2. num. 7. Hurtado disp. 44. sét.
§. 1. & sumitur ex S. Thoma quæst. 2. art. 7. & clau-
rius in 3. dñ. 25. quæst. 2. art. 2. questionula 1. &
alii, quos afferit Suarez n. 14.

Probatur primè ex illo Pauli ad Galat. 3. At-
sequamus venire fides, sub lege confidibimus in-
clusi, in eam fidem, qua reuelanda erat. ubi statum
legis antiquæ videtur appellare implicitum, &
obscurum respectu posterioris fidei explicitæ; ja-
cet hæc verba alium possint habere sensum, ut
postea videbimus. Probari etiam potest ex Chy-
rostomo homil. 37. in Matth. vbi ait, multos ge-
tiles falsos fuisse sine fide explicita Christi, idem
docet Clemens Alexand. lib. 5. & 6. fromam.
Euseb. 7. preparationis cap. 3. Irenæus lib. 2. con-
tra heres. Hugo de S. Victore lib. 1. de sacra-
mentis parte 10. cap. 6. Bernardus epist. 77. & ali-
apud eundem Suarez. Ratione probatur, quia hi-
des explicita Christi, neque ex natura rei, neque
ex decreto Dei erat necessaria ad iustificationem,
non quidem ex natura rei, ut patet; nam sufficit
cognitio unius Dei remuneratoris operantibus
ad excitandum actum dilectionis, & continu-
nis, neque Paulus aliud exigit ad Heb. 11. in illis
verbis: *Accedevimus ad Deum opere ordinis.* Sed
neque ex decreto Dei, cùm neque ex Scrit-
ptura, neque ex Concilio constat ergo cum aliis
de cognitione illa explicita Christi difficulter esset,
non est cur ab omnibus exigeretur necessitate
medij. Quid si aliqua sunt testimonias, quæ op-
positum videantur insinuare, facile explicar de
fide implicita, vel de fide Christi, non ut obiectum;
sed ut causa meritoriae, propter quæ scilicet dabatur
fides, & iustitia, vel de necessitate præcepti, ve
postea dicimus difficultate sequenti, ex conside-
ratione amplius constabit à fortiori hec cœlulum.

Confirmari potest ex Tridentino sét. 6. art. 1. di-
cente, ante aduentum Christi mysterium illud
fuisse à Deo aliquibus Patribus declaratum, &c
promissum, ubi significatur, non fuisse omnibus
generaliter manifestum, atque adeo fidem illam
explicitam non fuisse omnibus necessariam, quia
media omnibus necessaria, omnibus communi-
cantur. Quo argumento vitetur Suarez n. 15. non
est tamen latè efficax: quia licet non omnibus, sed
aliquibus fuerit immediate reuelatum, per illos ta-
men tanquam per Principes, & capita fides illa
proponi potuit aliis omnibus, & loquela de ne-
cessitate præcepti, difficile est, quod poterit falce
A braha, quibus circuncisio imposta fuit tan-
quam signum & protestatio Messie venturi, non
habuerint obligationem credendi, & profiterendi
aduentum